

Iwona Kulesza

C.P.B.P. II-6.4.

DYSFUNKCJE TURYSTYKI NA PRZYKŁADZIE
ZACHOWAŃ POLSKICH TURYSTÓW ZA GRANICĄ

Instytut Turystyki
Warszawa

Instytut Turystyki, Warszawa, listopad 1990 r.

Spis treści

str.

I.	Wstęp	1
II.	Przestępstwa Polaków za granicą	2
III.	Przemyt dzieł sztuki z Polski	8
IV.	Przemyt narkotyków	13
V.	Przestępczość celna i dewizowa w 1987 r...	18
VI.	Przestępczość celna i dewizowa w 1988 r...	25
VII.	Sprawy karno-skarbowe wszczęte przeciwko obywatelom polskim w I półroczu 1987 i 1988 r. - tendencje	29
VIII.	Sylwetka polskiego turysty wchodzącego w konflikt z prawem	32
IX.	Odzwierciedlenie zjawisk patologii w turystyce wyjazdowej do kdl w prasie polskiej	44
X.	Informacja z dotychczasowych wyjazdów	59
XI.	Załączniki	
XII.	Literatura przedmiotu	

I. Wstęp

Lata sześćdziesiąte i siedemdziesiąte były okresem wielkiego rozkwitu turystyki. Zauważa się wówczas tylko pozytywne wpływy turystyki na społeczeństwo i gospodarkę kraju. Głosy krytyki były słabe i pojedyncze. Pod koniec lat osiemdziesiątych krytyka ta stała się już powszechna. Dziś wiemy, iż turystyka może pełnić zarówno funkcję poznawczą, wypoczynkową, czy rekreacyjną, jak też handlową, czy po prostu patologiczną. Coraz częściej nasze podróżowanie ma niewiele wspólnego z turystyką. Czy więc turystyka zamieniła się już tylko w handel ? Czy nic nie zostało z jej pierwotnych założeń ? Te i inne pytania stały się powodem do napisania niniejszej pracy. Autorka zdaje sobie jednak sprawę z tego, że nie odpowie w niej na wszystkie pytania i nie wyjaśni wszystkich wątpliwości.

W pracy omówiono tylko zachowania sprzeczne z prawem, takie jak: przemyt towarów z Polski i do Polski ze szczególnym uwzględnieniem przemytu narkotyków oraz dzieł sztuki, handel za granicą, przestępstwa popełniane przez Polaków za granicą.

Wszystkie prezentowane materiały dotyczą roku 1987, 88 i 89.

W miarę potrzeb odwoływałam się również do lat wcześniejszych.

Metodą pracy była analiza danych ze źródeł oficjalnych: z publikacji /patrz literatura przedmiotu/, oraz uzyskanych od odpowiednich instytucji administracji państwowej - GUS, GUC, MSZ, MSW.

W ostatniej części zostały umieszczone obserwacje własne autorki z wyjazdów zagranicznych.

Niniejsza praca ma stać się przyczynek do szerszej dyskusji nad naszą turystyką. Czy turystyka sama w sobie tworzy patologię, czy tylko ją ujawnia ?

II. Przestępstwa Polaków za granicą

Zacznijmy od przedstawienia danych liczbowych ilustrujących przestępstwa wykryte.

Tabela nr 1

Liczba aresztowanych Polaków

Kraj	R o k			
	1987	1988	1989	1990/I półrocze
1. Bułgaria	6 ^{1/}	39	19	1
2. CSRS	111	133	158	20
3. Jugosławia	19	6	8	2
4. NRD	77	40	91	33
5. Rumunia	0	6	8	2
6. Węgry	141	185	150	42
7. ZSRR	2 ^{2/}	4	4	19

1/ wypadki drogowe

2/ pracownicy na kontraktach

/Przez aresztowanie rozumie się zatrzymanie powyżej 48 godzin na podstawie nakazu prokuratora/.

Tablica przedstawia liczbę aresztowań, a nie liczbę wytoczonych spraw przeciwko Polakom. Wykaz ten nie obejmuje spraw karnych, konfiskat itp. Powstaje pytanie, dlaczego istnieją tak duże różnice w ilości aresztowań. Napewno przyczyną tego nie jest fakt, iż w Rumunii i ZSRR Polacy nie łamią miejscowego prawa. Wykazywany brak zatrzymań lub ich mała liczba jest spowodowana kilkoma przyczynami.

I tak może to być:

- 1/ odzwierciedleniu polityki danego państwa w tej dziedzinie,
- 2/ nieprawidłowością w przekazywaniu do Polski zawiadomień o zatrzymaniu /Centralny Rejestr Skazanych/,
- 3/ innymi przepisami szczegółowymi. Np. w Czechosłowacji można zatrzymać człowieka bez nakazu prokuratorskiego do 14 dni.

Wszystkie były kraje socjalistyczne podpisały tzw. Konwencję Genewską, która miała m.in. umożliwić przekazanie sprawy wraz ze sprawcą do innego kraju w celu rozpatrzenia, osądzenia, skazania i wyegzekwowania wyroku.

Ponadto podpisaliśmy ze wszystkimi byłymi krajami socjalistycznymi również umowy dwustronne. M.in. nakazują one zawiadamianie innego państwa o zatrzymaniu jego obywatela. Brak zgody zatrzymanego nie wstrzymuje powiadomienia. Natomiast Konwencja Genewska stanowi, iż otrzymanie zgody zatrzymanego jest niezbędnym wymogiem.

Pomimo podpisania Konwencji Genewskiej nie wszyscy sprawcy mogą być przekazani do Polski. Muszą być spełnione jednocześnie cztery niezbędne warunki:

- 1/ Zawarta dwustronna umowa między Polską a państwem przekazującym.
- 2/ Zasada podwójnej karalności albo zasada identycznych norm.
- 3/ Zasada wzajemności przy ekstradycji.
- 4/ Zasada podwójnej penalizacji.

Ad 1/ Umowy, o których była mowa wyżej.

Ad 2/ Podstawowym wymogiem jest aby czyn, za który ma być osądzony człowiek był również u nas zagrożony karą. Np. w ZSRR homoseksualizm /przepis ten dotyczy tylko mężczyzn/ jest zagrożony karą pozbawienia wolności do lat 5, natomiast w Polsce czyn ten nie podlega karze.

Mając to na uwadze Związek Radziecki najczęściej przekazuje już osądzone sprawy. Wyrok ustalony nie podlega zmianie, ale skazany może być zwolniony, ułaskawiony gdy u nas czyn ten nie jest karalny.

Zaś NRD najczęściej przekazywała nam sprawy wtrakcie postępowania. Wynikało to chyba z faktu, iż nasze kodeksy były bardziej do siebie zbliżone.

Za nielegalne przekroczenie granicy czesko-austriackiej nie może być osądzony człowiek w Polsce. /Jest to czyn in abstracto/.

Może być osądzony tylko za nielegalne przekroczenie naszej granicy. /Jest to czyn in concreto/.

Ad 3/ O ile brak jest takiej umowy przekazanie może odbyć się na drodze dyplomatycznej, np. z Jugosławią,

Ad 4/ Stanowi o tym Konwencja byłych państw socjalistycznych z 1978 roku o przekazywaniu osób skazanych na karę pozbawienia wolności w celu odbywania kary w państwie, którego są obywatelami.

Coraz częściej państwa socjalistyczne odchodzą od zasady ścigania, osądzania i penalizacji cudzoziemców, we własnych krajach na korzyść deportacji. Spowodowane jest to stale zwiększającym się ruchem turystycznym oraz wzrostem kosztów postępowania. Tym bardziej, że w myśl podpisanych umów możliwe jest przekazanie sprawcy do kraju zamieszkania jeszcze przed jego osądzeniem. Za granicą przeprowadza się postępowanie^{jedynie} co do faktu i istoty czynu, a dalsze postępowanie odbywa się w kraju.

W przypadku prowadzenia procesu w Polsce wszystkie organy procesowe, stosują ustawę polską, w myśl zasady, że miejsce popełnienia przestępstwa nie ma żadnego znaczenia, nawet gdy przestępstwo dokonane zostało za granicą.

Inaczej wygląda procedura w przypadku łamania przepisów celno-dewizowych przez naszych obywateli w innych krajach. Sprawy te muszą być od początku do końca prowadzone na terenie kraju gdzie zostało popełnione wykroczenie lub przestępstwo. Nie możemy na przykład zatrzymać Polaka, osądzić i skazać w Polsce za handel na dworcu Keleti w Budapeszcie gdyż brak nam jest do tego odpowiednich przepisów.

W przypadku zatrzymania polskiego obywatela w którymś z byłych państw socjalistycznych, była automatycznie powiadamiana nasza ambasada /lub najbliższy konsulat/. Ta z kolei powiadamiała Ministerstwo Spraw Wewnętrznych - odpowiedni wydział paszportowy. Intencją przekazywania tych informacji miało być odbieranie paszportów na kilka lat. W praktyce nie było^{to} ani tak przestrzegane ani tak łatwe. Rocznie za granicę wyjeżdżało ok. 9 mln Polaków, a każdy z nich posiadał kilka paszportów - nawet do sześciu, nie licząc innych dokumentów uprawniających do przekraczania granicy. /Na marginesie trzeba zaznaczyć, iż w żadnym innym państwie nie było takiego paszportowego "galimatiasu".^{1/}

Prokuratura Generalna od kilku lat postulowała, iż należy uporządkować sprawę paszportów. Każdy polski obywatel powinien posiadać tylko jeden paszport na wszystkie kraje świata. W ramach ogólnej demokratyzacji od 1 stycznia 1990 r. postulat ten stał się rzeczywistością.

Departament Prokuratury w Ministerstwie Sprawiedliwości, który przejął zadania dotychczasowej Prokuratury Generalnej, nie ma już obowiązku przekazywania informacji o aresztowanych polskich obywatelach do wydziałów paszportowych. W tym miejscu należałoby się

^{1/} Ustawa z dn. 17 czerwca 1959 r. o paszportach /Dz.U. z 1967 r. Nr 17, poz. 81; z 1971 r. Nr 28, poz. 261; z 1983 Nr 66, poz. 298 wraz z późniejszymi zmianami/.

zastanowić czy to jest słuszne, czy demokracja nie poszła za daleko. Mając na uwadze opinie o "polskim turyście" za granicą /patrz odpowiedni rozdział tej pracy/ zdaniem autorki należałoby wprowadzić stosowne zmiany w nowej ustawie o paszportach. W obecnej ustawie, osoby które zostały skazane za granicą nie mają z tego tytułu po powrocie do kraju najmniejszych nawet sankcji paszportowych /o ile w czasie pozbawienia wolności nie upłynął termin ważności paszportu/.

Żaden z dotychczasowych paragrafów nie stanowił o możliwości odbioru paszportu za te czyny. Co prawda art. 4 ust. 5 mówi o odmówieniu wydania paszportu gdy: "osoba ubiegająca się o paszport swoim zachowaniem za granicą naraziła na szkodę interesy Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej" ale po pierwsze wraz ze zmianą nazwy państwa zmieniły się też trochę "interesy" państwa, po drugie turyści polscy działający w gangach na terenie Węgier nie narażali na szkodę interesów PRL /jeżeli już - to tylko swoje/, po trzecie chodzi tu o osoby dopiero ubiegające się o paszport, a nie posiadające go.

Ust.6 tegoż artykułu mówi również o odmowie wydania paszportu, gdy "Osoba ubiegająca się o paszport w czasie pobytu za granicą naraziła na szkodę dobre imię Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, a od tego zdarzenia nie upłynęły 2 lata".

W corocznych rozmowach jakie przeprowadzała Prokuratura Generalna ze swoimi odpowiednikami z byłych państw socjalistycznych wszyscy jednomyślnie stwierdzali, iż polskie wyjazdy turystyczne miały wyłącznie charakter handlowy. Świadczyły o tym:

- 1/ krótki okres pobytu w danym państwie, 2-3 dni. Pobyt ograniczał się jedynie do robienia zakupów za obowiązkową wymianę,
- 2/ kilkudniowe pobyty w Bułgarii z kilkukrotnymi wypadami do Turcji,

3/ wyjazdy do tych samych osób po kilkanaście razy w roku do tego samego kraju,

4/ nielegalny handel Polaków na bazarach, placach i dworcach.

Obecnie nie są przeprowadzane rozmowy dwustronne między odpowiednimi resortami państw ze względu na zbyt duże zmiany ideowo-prawne w poszczególnych państwach.

W czasie rozmowy przeprowadzonej z pracownikiem Departamentu Prokuratury zostało potwierdzone, że osoby w stanie nietrzeźwym mogą przekroczyć granicę naszego państwa o ile swoim zachowaniem nie utrudniają kontroli celno-paszportowej. W myśl obowiązującego prawa czyn ten nie jest uznawany za przestępstwo.

Prokuratura Generalna nie dokonywała żadnych podsumowań ani analiz rocznych czy okresowych dotyczących zachowania się naszych turystów za granicą. Tym bardziej nie będzie również tego robił Departament Prokuratury w Ministerstwie Sprawiedliwości, przy znacznie zmniejszonych etatach. Zdaniem pracownika tegoż departamentu powinno się jednak dokonywać jakiś analiz i podsumowań najlepiej przez placówki naukowo-badawcze, gdyż taki materiał mógłby posłużyć do lepszego opracowania nowej ustawy o paszportach.

III. Przemyt dzieł sztuki z Polski

Polska, która w okresie ostatniej wojny utraciła bezpowrotnie dostatecznie dużo dzieł sztuki bezcennej wartości, ze szczególną troską chroni dobra kultury i zabytki.

Podstawowym aktem obrony prawnej zabytków w Polsce jest ustawa z dnia 15.02.1962 r. /Dz.U. Nr 10, poz. 48 z 1962 r./ o ochronie dóbr kultury i o muzeach.

W art. 2 tejże ustawy określono, iż "dobrem kultury w rozumieniu ustawy jest każdy przedmiot ruchomy lub nieruchomy, dawny lub współczesny, mający znaczenie dla dziedzictwa i rozwoju kulturalnego ze względu na jego wartość historyczną, naukową lub artystyczną", zaś art. 3.2. stanowi, iż "ochrona dóbr kultury polega na zabezpieczeniu ich przed... wywozem za granicę..."¹⁾

W art. 7 ustanawia się naczelny nadzór nad ochroną dóbr kultury Ministra Kultury i Sztuki.

Kryterium formalnym do określenia przedmiotu jako rzeczy dawnej wytwórczości jest data 9.05.1945 r. Wszystkie rzeczy wytworzone przed tą datą w świetle obowiązujących postanowień Ministra Kultury i Sztuki podlegają ograniczeniom wywozowym. W wyjątkowych przypadkach Minister może wydać zezwolenie na wywóz za granicę na stałe o ile brak danego przedmiotu nie spowoduje uszczerbku dla dorobku kultury narodowej oraz Rada Kultury i Sztuki przy Ministrze wyda opinię pozytywną.

Naruszenie przepisów o zakazie wywozu dóbr kultury za granicę jest karalne. "Kto bez zezwolenia wywozi zabytek za granicę podlega karze więzienia do lat 5 i grzywny" /art. 74.1/ oraz "sąd może orzec przepadek zabytku, choćby nie był własnością sprawcy" /art.74.3/, jak również "kto zbywa lub pośredniczy

w zbyciu zabytku, jeśli na podstawie towarzyszących okoliczności powinien przypuszczać, że nabywca zamierza wywieźć go za granicę bez zezwolenia, w razie gdy wywóz lub jego usiłowanie rzeczywiście nastąpiły, podlega karze aresztu do 2 lat i grzywny". Jest to przestępstwo podlegające właściwości rzeczowej sądu.

Ponadto osoba wywożąca dobra kultury za granicę bez zezwolenia podlega przepisom ustawy karno skarbowej /Dz.U. Nr 22, poz.103 z 1984 r./. Art. 81 tej ustawy nakłada na urzędy celne obowiązek wszczęcia postępowania karnego skarbowego - z tytułu wywozu za granicę towaru podlegającego ograniczeniom wywozowym - w stosunku do osób, które uchylają się od obowiązku celnego przez niezgłaszanie organom celnym wywozu przedmiotu mającego charakter dobra kultury bądź innego dawnej wytwórczości. Czyn powyższy zagrożony jest karą grzywny do wysokości 4-krotnej wartości towaru. Do prowadzenia dochodzenia i orzekania w tym zakresie uprawnione są urzędy celne. Uprawnienie to ograniczone jest wartością rzeczy. W przypadku, gdy wartość rzeczy przewyższa kwotę 400.000.-zł sprawa podlega właściwości sądowej.

Przy wywozie dóbr kultury za granicę następuje więc zbieg przepisów karnych z dwóch ustaw: ustawy o ochronie dóbr kultury i o muzeach oraz ustawy karnej skarbowej. Daje to większe możliwości ścigania czynów przestępczych polegających na nielegalnym wywozie dóbr kultury bądź innych rzeczy mających charakter przedmiotów dawnej wytwórczości naszym organom celnym. Takie uregulowanie prawne stanowi, iż sprawca odpowiada jednocześnie za przestępstwo z art. 74 ustawy o ochronie dóbr kultury i o muzeach oraz z art. 81 ustawy karnej skarbowej.

W latach 1982-1986 urzędy celne wszczęły 800 spraw karnych, do których zajęto około 15 tys. dzieł sztuki i przedmiotów dawnej wytwórczości. Wśród zajętych wyrobów artystycznych znajdowały się niejednokrotnie przedmioty o znacznej wartości materialnej i bezcennej wartości historycznej. Obiektem przemytu były głównie przedmioty nabywane w "Dessie", na tzw. "pohlich targach" u kolekcjonerów, mające odpowiednią wartość historyczną, posiadające wysokie walory dekoracyjno-kolekcjonerskie. Dodatkowym walorem były ich niskie ceny złotówkowe wynikające z czarnorynkowego wysokiego kursu dolara. Najczęściej próbowano nielegalnie wywozić przedmioty o niewielkich rozmiarach np. numizmaty, które obok wartości historycznej posiadają wymierną wartość materialną, gdyż najczęściej wykonane są ze srebra lub złota.

Przemycane dzieła sztuki ukrywano były w najrozmaitszych skrytkach konstrukcyjnych wagonów kolejowych, samochodów osobowych, walizek, bagażu podręcznego, oraz w przedmiotach osobistego użytku. Organa celne niejednokrotnie zatrzymują dobra kultury pochodzące z kradzieży, ale nawet przy najlepszej kontroli nie da się zapobiec wszystkim przypadkom przemytu, zwłaszcza kiedy jest on dziełem zorganizowanych grup przemytniczych. I tak np. obywatelka polska usiłowała wywieźć nielegalnie do RFN obraz malowany na desce przedstawiający "Pokłon pasterzy". Podczas odprawy celnej na lotnisku "Okęcie" przedstawiła pisemną opinię "Dessy", że obraz ten nie przedstawia dla nich wartości handlowej. Pomimo tego zaświadczenia Urząd Celny Port Lotniczy poprosił Muzeum Narodowe o dodatkową ekspertyzę. Wg rzeczoznawców obraz ten uznano za dobro kultury narodowej, najprawdopodobniej

oryginalne dzieło z XVI w., ale wymagające szczegółowej renowacji. Szacunkowo oceniono wartość obrazu na 1 mln zł. Wyrokiem Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy sprawczyni przemytu została skazana na karę 1 roku pozbawienia wolności, warunkowo zawieszoną na okres próby w wymiarze 2 lata, 270 tys. zł. grzywny i przepadek obrazu. Sprawa nabiera dodatkowego wydźwięku, gdy doda się, że sprawczynią była kierowniczka sklepu "Dessy" - historyk sztuki. Dzieła sztuki są szczególnym rodzajem towaru. Poprzez swoje unikalne cechy nabierają wielkiej, a niekiedy nieoszacowanej wartości finansowej.

To właśnie jest głównym powodem, że wszystkim dziełom zagrażają kradzieże i przemyt. Szczególnym rodzajem przestępczości jest przestępczość przeciwko sakralnym dziełom sztuki.

Dzieła te są szczególnie zagrożone działalnością przestępczą m.in. z powodu niedostatecznego zabezpieczenia przed kradzieżami kościołów i obiektów towarzyszących.

W porównaniu z innymi krajami Polska osiągnęła bardzo wysoki stopień wykrywalności sprawców kradzieży - sięga on aż 70%.^{1/}

W większości przypadków kradzież jest dokładnie zaplanowana.

Od określenia co będzie stanowiło przedmiot kradzieży, poprzez sposób kradzieży i wywozu z kraju, aż do podania konkretnego nabywcy. Im droższe dzieło, tym plan jest dokładniej przemyślany. Wiele z tych kradzieży dokonywanych jest na konkretne zamówienie zagranicznego kontrahenta.

1/ Janusz Świerczyński - Przestępczość przeciwko sakralnym dziełom sztuki w Polsce. - Referat wygłoszony na sympozjum naukowym na temat fałszerstw oraz przemytu znaków pieniężnych i dzieł sztuki w Polsce zorganizowanym przez MSW w Legionowie w dniach 24-25.10.1986 r.

Głównymi sprawcami wywozu dzieł sztuki z Polski /60%/ są obywatele Europy Zachodniej, z tego aż 50% to obywatele RFN.

Z przykrością trzeba stwierdzić, iż w większości mają oni polskie pochodzenie. Oczywiście głównym motywem jest chęć zysku.

A zysk ten jest dość znaczny i wynika przede wszystkim z relatywnie niskich cen dzieł sztuki w Polsce oraz wysokiego czarnorynkowego kursu walut wymienialnych.

Zjawisko nielegalnego wywozu z kraju dóbr kultury i przedmiotów dawnej wytwórczości w 1989 r. utrzymało się na nie zmienionym poziomie. Wszczęto 178 spraw karnych, do których zajęto przedmioty przestępstwa o wartości 198,8 mln zł.

Sprawy karne skarbowe wszczęte oraz wartość zajętych towarów
i środków płatniczych w 1989 r.

Tabela nr 1

Lp.	Wyszczególnienie	Ilość	%	Wartość szacunkowa /w zł/
1.	Ogółem	9.114	100	8.745.696.905
2.	Dot. dóbr kultury	178	1,95	198.719.377

Opracowanie własne

Nie dopuszczono do wywozu m.in. 84 obrazów i ikon, 219 sztuk wyrobów złotniczych i jubilerskich, 526 szt. numizmatów, 295 sztuk wyrobów z ceramiki i szkła artystycznego, 151 sztuk materiałów bibliotecznych, 1.838 sztuk archiwaliów /zał. - Tabela nr 1/. Jak wynika z powyższych danych zjawisko przemycu dóbr kultury i przedmiotów dawnej wytwórczości w całym przemyśle stanowi znikomy procent, pomimo to ścigane jest przez władze celne ze szczególną uwagą i troską, gdyż nosi znamiona znacznej szkodliwości społecznej.

Środki zapobiegające wywozowi dóbr kultury z Polski:

- 1/ uświadomienie społeczeństwa, poprzez środki masowego przekazu, o szczególnej szkodliwości wywozu dóbr kultury
- 2/ właściwe zabezpieczenie obiektów, w których przechowywane są dzieła sztuki
- 3/ szybki przepływ informacji - od organów ścigania do wszystkich placówek granicznych - o kradzieży dzieł sztuki
- 4/ wyposażenie służb celnych w nowoczesną aparaturę wykrywającą przemycane towary
- 5/ podpisanie porozumienia między Głównym Urzędem Cei i Ministerstwem Kultury o:
 - nieodpłatnych wycenach zatrzymanych dzieł sztuki
 - zatrudnianiu w większych placówkach celnych historyków sztuki
- 6/ ciągłe szkolenie służb celnych w zakresie metod wykrywania przestępstw granicznych
- 7/ lepsza współpraca z odpowiednimi zagranicznymi służbami ścigania przeciwko międzynarodowym grupom przemytniczym
- 8/ nieodpłatna międzynarodowa wymiana zatrzymanych dzieł pochodzących z przemytu.

IV. Przemyt narkotyków

Nielegalny obrót środkami odurzającymi w skali światowej nieustannie wzrasta. Dotyczy to szczególnie klasycznych narkotyków /heroiny, kokainy/.

Zwalczanie narkomanii wymaga współpracy wielu państw, ponieważ międzynarodowy charakter tego problemu powoduje, że walka z tym zjawiskiem przekracza możliwości poszczególnych krajów. Dlatego też zajęto się tymi sprawami w układzie ponadnarodowym. W ramach

ONZ kilkadziesiąt państw podpisało konwencję o zwalczaniu narkomanii.

Polska jest sygnatariuszem dwóch konwencji ONZ w tej sprawie:

1/ Jednolita Konwencja o Środkach Odurzających z 1961 r.

/Dz.U. Nr 45, poz. 277 z 1966 r./

2/ Konwencja o Substancjach Psychotropowych z 1971 r.

W związku z tym spoczywają na nas zobowiązania w zakresie zwalczania przemytu narkotyków niezależnie od miejsca ich przeznaczenia. Trendy w zakresie nadużywania i przemytu środków odurzających ustawicznie zmieniają się. Obecna tendencja - kraje, które do lat siedemdziesiątych nie były na "narkotycznym szlaku" stają się dziś drogami tranzytowymi.

Trwająca od kilku lat tendencja zwykła zjawiska narkomanii powoduje wzrost przestępstw związanych z przemytem i w naszym kraju. Obowiązująca obecnie ustawa z 31 stycznia 1985 r. o zapobieganiu narkomanii /Dz.U. Nr 4, poz. 15/ przewiduje w art. 29 ustawy 1 karę do 5 lat pozbawienia wolności i grzywny za przywóz z zagranicy, wywóz za granicę lub przewóz w tranzycie środków odurzających lub psychotropowych. Ustawodawca uznaje więc tę formę przestępstwa za zbrodnię /ust. 3 tegoż art. przewiduje, iż w przypadku, gdy przedmiotem czynu jest znaczna ilość środków odurzających albo czyn został popełniony w celu osiągnięcia korzyści majątkowych lub osobistej, sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3 i karze grzywny.

"Na podstawie doświadczeń z ostatnich dziesięciu lat można stwierdzić, że Polska nie jest rynkiem zbytu narkotyków znajdujących się w międzynarodowym nielegalnym obrocie i nic nie wskazuje na realność takiego zagrożenia w najbliższym czasie. Nie mamy dotychczas żadnych przesłanek wskazujących na przeznaczenie przewożonych

narkotyków do spożycia w Polsce. Argumentem przemawiającym za tym są ceny rynkowe niektórych narkotyków. W Anglii i Europie Zachodniej np. 1 g haszyszu kosztuje 2 funty. Klasyczne narkotyki przemycane z dużym nakładem środków dewizowych i znacznym ryzykiem zbywane są tylko za waluty wymienialne, co oczywiście stanowi przeszkodę powstania w Polsce masowego rynku konsumpcyjnego".^{1/}

Ujawnione w osobowym ruchu granicznym większe ilości narkotyków głównie haszyszu i heroiny były przeznaczone na rynki krajów Europy Zachodniej. Sprawcami byli obcokrajowcy - choć były np. przewożone na polskich statkach. Udział zaś naszych marynarzy był wielce prawdopodobny.

Mimo, że Polska nie leży na głównych szlakach międzynarodowego przemytu, to są podejmowane próby przemytu przez Polskę do krajów konsumpcyjnych. Sprawdza się możliwości bezpiecznego przewozu narkotyków. W ostatnich latach zajmują się przemytem coraz liczniej pojedyncze osoby. Jest to tzw. "mrówczy przemyt", który jest szczególnie trudny do zwalczania. Coraz częściej sprawcy starają się działać anonimowo, tzn. ukrywają narkotyki w środkach masowego transportu, którymi sami przekraczają granicę, czuwając jedynie nad ich bezpiecznym przewozem.

Konfiskowane przez naszą służbę celną narkotyki - głównie cannabis i heroina, przemycane były z krajów azjatyckich /Afganistan, Indie, Pakistan, Tajlandia/ do państw Europy Zachodniej. Główny szlak przemytniczy drogą powietrzną prowadzi przez lotnisko w Warszawie do krajów Europy Zachodniej. Za drugi podstawowy szlak przemytniczy uznany został przewóz polskimi statkami handlowymi.

^{1/} Problemy narkomanii - Materiały konferencji naukowej.
Warszawa 1985 Akademia Spraw Wewnętrznych str. 10.

W ostatnich trzech latach nie odnotowano znaczniejszych spraw zajęcia narkotyków w czasie kontroli celnej. W tym czasie funkcjonariusze celni ujawnili kilkanaście razy u podróżnych i w skrytkach konstrukcyjnych środków transportowych /głównie w wagonach pociągów międzynarodowych/ niewielkie ilości haszyszu i marihuany. Wśród tych spraw wykryto w pociągu "Karpaty" relacji Bukareszt - Warszawa 750 opakowań leku o nazwie "Glutetimid" produkcji rumuńskiej. Produkt ten zawierający substancje psychotropowe schowany był w skrytkach toalety jednego z wagonów i przeznaczony prawdopodobnie dla polskich narkomanów.

Z otrzymanych w 1987 r. informacji od zagranicznych służb celnych wynika, że pojawia się ponownie przemyt przez terytorium Polski. W dn. 24 grudnia 1987 r. władze celne NRD ujawniły u polskiego obywatela udającego się do Berlina Zachodniego pociągiem relacji Gdynia - Berlin 111 gram haszyszu. Przemywany narkotyk ukryty był w trzech paczuszkach w toalecie wagonu. Sam sprawca miał przy sobie 14 skręconych własnoręcznie papierosów zawierających haszysz, co doprowadziło do udowodnienia, że był właścicielem całości ujawnionego narkotyku. Haszysz zajęła administracja celna NRD, natomiast sprawca przekazany został polskim organom ścigania. Prowadzone w tej sprawie dochodzenie miało ustalić między innymi przestępcze powiązania sprawcy i sposób wejścia przez niego w posiadanie omawianego haszyszu.

Nowe wprowadzane na rynek leki są często lekami psychotropowymi. Duża część z nich wchodzi na nielegalny rynek przemytniczy.

Z tym też związany jest nowy rodzaj przemytu. W ostatnim okresie wzrosły nielegalne dostawy z RFN do Polski odczynników chemicznych do produkcji środków psychotropowych, głównie benzylemetylketonu zwanego także phenylacetone. Odczynnik ten jest w niele-

galnych wytwórniach przerabiany na amfetaminy, przemycany następnie do krajów skandynawskich i Republiki Federalnej Niemiec. O zwiększonych w 1987 r. dostawach amfetamin z Polski na rynek szwedzki doniósł w dn. 19.01.88 r. sztokholmski dziennik "Svenska Dagbladet" informując iż ponad 20 kg zajętych w tym roku amfetamin pochodziło z Polski.

W RFN wartość 1 kg czystej amfetaminy w sprzedaży hurtowej na czarnym rynku wynosi 80.000 marek, a w Skandynawii 120.000 marek. Były próby wywozu przez naszych turystów polskich produktów narkotycznych /środków odużających/. Procederu tego nie podejmuje się jednak na większą skalę gdyż produkt ten - zwany polską heroiną - jest produktem nietrwałym. Do jego przewozu potrzebna jest niska temperatura. Prasa szwedzka odnotowała wprawdzie kilka przypadków gdzie produkt ten znalazł się jednak na ich rynku ale od tej pory nie zanotowano dalszych dostaw.

Przemyt narkotyków do Polski i z Polski nie stanowi tak wielkiego problemu jak w krajach zachodnich. Pomimo to polskie służby celne są odpowiednio szkolone do wykrywania i wstępnej identyfikacji narkotyków. Ponadto został utworzony fundusz na rzecz zwalczania narkomanii - stanowi on 1% od sprzedaży alkoholu.^{1/} W roku 1989 sytuacja nie uległa zasadniczym zmianom. Nadal byliśmy tylko krajem przerzutu narkotyków a nie krajem docelowym. Również sytuacja w produkcji amfetamin nie zmieniła się. Od czasu do czasu na rynkach zachodnich pokazywała się amfetamina, której przypisywano pochodzenie z Polski. Nigdy jednak nie zostało to kategorycznie potwierdzone.

1/ opracowano na podstawie materiałów wewnętrznych GUC.

Przed oficjalnym podpisaniem umów Polski z krajami zachodnimi o przystąpieniu do Interpolu 23 września 90 r., współpraca ta właściwie już istniała od kilkunastu miesięcy. W 1990 r. nastąpiła duża wymiana informacji o przerzutach międzynarodowych przez Polskę. Pracownicy Głównego Urzędu Cei byli szkoleni w kilku krajach zachodnich, również Polska przyjmowała delegacje zagraniczne. W 1991 r. ma nastąpić duża pomoc materialna w postaci nowoczesnego sprzętu do wykrywania narkotyków, ma być przeszkolona większa ilość pracowników szczebla podstawowego. Wszystkie te działania znacznie przyczynią się do jeszcze lepszego wykrywania przerzutu narkotyków przez Polskę.

V. Przestępczość celna i dewizowa w 1987 roku

Turystyka, a szczególnie zagraniczna to dobre zjawisko w gospodarce każdego państwa, ponieważ wpływa na wzrost dochodu narodowego. Przy turystyce zagranicznej musi być jednak respektowanych szereg przepisów międzynarodowych, jak i wewnętrznych danego państwa. Każde państwo w celu ochrony swojego mienia tworzy przepisy celno-dewizowe i powołuje odpowiednie służby je kontrolujące. Popełnianie przestępstw natury celnej polega więc na wywozie lub przywozie towarów, których posiadanie lub obrót jest na mocy obowiązujących przepisów danego kraju lub umów międzynarodowych zabroniony, lub poddany ograniczeniom.

W roku 1987 wyjazdy turystyczne Polaków do wielu krajów miały wybitnie spekulacyjny charakter. Spowodowane jest to w głównej mierze korzystnymi relacjami cen na niektóre artykuły oraz powszechną ich dostępnością w tych krajach, a brakiem na rynku w Polsce. Dominującym jednak powodem jest chęć osiągnięcia maksymalnego zysku w minimalnym czasie. Przedmiotem handlu w coraz

większym stopniu stawały się towary wolne od opłat celnych z racji nabycia ich w sklepach "Pewexu". Były to: magnetowidy, kamery wideo, papierosy i alkohol. /Urzędy celne nie mają wpływu na ograniczenie handlu towarami nabywanymi w sklepach "Pewexu", "Baltony" lub innych instytucjach uprawnionych do sprzedaży w eksporcie wewnętrznym o bezcłowym wywozie takich towarów decydują inne ważniejsze względy/.

Ponadto z Polski najczęściej wywożone były wyroby spirytusowe czyste i gatunkowe, grzyby suszone, wyroby jubilerskie srebrne, busztyny, kryształy /tendencja ta od lat różnie/. W zamian za to przywożono do kraju towary dające wysokie zyski w obrocie wolnorynkowym.

Najwięcej przywieziono: kawy, czekolady, gumy do żucia, rajstop, wyrobów kosmetycznych i perfumeryjnych.

Tabela nr 3

Ruch osobowy na granicach polskich

Ruch osobowy	1986	1987	1987	
	ogółem w tys.osób		z tego	
			przyjazdy	wyjazdy
Ogółem	23.674,2	27.707,3	13.828,8	13.878,5
z tego				
obywatele RP	15.38,7	18.230,9	8.993,9	9.237,0

W zakresie granicznego ruchu osobowego w ostatnich latach obserwuje się stały, systematyczny wzrost liczby przekroczeń granicy. W roku 1987 z Polski wyjechało 9.237.000 polskich obywateli, co stanowi 15% wzrost w stosunku do roku poprzedniego.

Tabela nr 4

Ruch graniczny

Lp.	Wyszczególnienie	Jedn. miary	1986	1987	%
1.	Wyjazdy obywateli RP	mln osób	8,0	9,2	115
2.	Liczba odpraw celnych warunkowych	liczba odpraw	38.486,0	29.471,0	77
3.	Liczba depozytów	"-	128.346,0	81.412,0	63
	w tym pieniężnych		104.687,0	60.505,0	58

W roku 1987 wszczęto 12.429 spraw karnych o przestępstwa celne i graniczne dewizowe, do których zajęto towary i środki płatnicze o ogólnej wartości 1.388,4 mln zł:

- w przywozie - 1.781 spraw o wartości 296,2 mln zł
- w wywozie - 10.648 spraw o wartości 11.092,2 mln zł

W porównaniu z rokiem 1986 liczba wszczętych postępowań karnych skarbowych wzrosła o 2,9%, natomiast ogólna wartość zajętych towarów i środków płatniczych była większa o 35,5%/tj. o 364 mln zł./

Cechą dominującą rozwoju przestępczości przemytniczej w minionym roku było dalsze przesunięcie się jej ciężaru na rzecz kierunku wywozowego, który zdecydowanie przeważał /w wywozie wszczęto 85,7% wszystkich spraw karnych i zatrzymano 78,7% wszystkich towarów/. Bardzo wysoki wzrost wartości towarów zatrzymanych w wywozie /o 58,2%/ tylko częściowo może być tłumaczony ruchami cen towarów w 1987r., w znacznej mierze wynika on z ilościowego wzrostu zajętych do spraw karnych przedmiotów. Wśród głównych przyczyn dominacji kierunku wywozowego w przestępczości przemytniczej wymienić należy utrzymującą się, korzystną relację cen niektórych towarów w kraju i za granicą, wysoki czarnorynkowy kurs

dolara oraz konstrukcję obowiązujących taryf celnych dla obrotu niehandlowego, stwarzającą niewielką barierę dla przywozu wielu towarów będących przedmiotem spekulacyjnego handlu w kraju i nakładającą wysokie cła na większość towarów w wywozie.

Struktura przedmiotów zajętych do postępowania karnego skarbowego w 1987 r. przedstawia się następująco:

- towary - 997,3 mln zł /wzrost o 30,4%/
- dewizy - 258,3 mln zł /wzrost o 50,0%/
- pieniądze polskie - 49,6 mln zł /wzrost o 33,3%/
- złoto - 48,7 mln zł /wzrost o 3,7%/
- srebro - 34,5 mln zł /spadek o 9,2%/

Wśród towarów zajętych do spraw karnych dominowały:

1/ w przywozie:

- zegarki osobiste - 2.627 szt. o wartości 7,2 mln zł
- taśmy magnetowidowe - 1.853 szt. o wartości 8,6 mln zł
- minikalkulatory - 1.471 szt. o wartości 6,4 mln zł
- odtwarzacze - 249 szt. o wartości 4,5 mln zł
- radiomagnetofony - 200 szt. o wartości 14,1 mln zł
- magnetowidy - 114 szt. o wartości 32,7 mln zł
- samochody osobowe - 62 szt. o wartości 77,9 mln zł

2/ w wywozie:

- wyroby przemysłowe
- i spożywcze - 510.509 szt. o wartości 49,7 mln zł
- odzież z tkanin i dzins- 44.464 szt. o wartości 101,5 mln zł
- zegarki osobiste - 13.582 szt. o wartości 46,0 mln zł
- skóry i kołnierze
- z lisów - 4.813 szt. o wartości 65,5 mln zł
- czapki futrzane - 2.119 szt. o wartości 19,4 mln zł
- odzież futrzana z lisów - 382 szt. o wartości 90,1 mln zł

Poza wyraźnym spadkiem /biorąc pod uwagę ruch cen/ przemytu złota i srebra oraz niewielkim /uwzględniając wyżkę kursów/ wzrostem przemytu dewiz - innych istotnych zmian w strukturze przemycanych towarów nie zaobserwowano.

Spadek przemytu złota i srebra nastąpił m.in. w wyniku podjęcia określonych decyzji cenowych, zmniejszających jego opłacalność na skutek wyrównywania się cen tych kruszców w kraju i za granicą. Zajęte do spraw karnych waluty wymienialne miały w przeliczeniu wartość ok. 775 tys. dolarów USA, natomiast wartość zajętych walut państw RWPG wyniosła ok. 565 tys. rubli.

Wśród sprawców przestępstw celnych i granicznych dewizowych ponad połowę /51,7%/ stanowili obywatele polscy, 22,4% - obywatele innych krajów i 25,9% - sprawcy nieznani.

W porównaniu z rokiem poprzednim zmalał udział w przestępczości obywateli polskich /o ok. 5%/, wzrósł natomiast udział cudzoziemców /o ok. 3%/ i sprawców nieznanych /o 2%/.

Tabela 5

Sprawy karne skarbowe wszczęte oraz wartość zajętych
towarów i środków płatniczych - ogółem i z udziałem
Polaków

Wyszczególnienie	1986	1987	1986	1987
	Liczba spraw		Wartość w złotych	
OGÓŁEM	12.080	12.429	1.024.408	1.388.423
- przywóz	2.489	1.781	334.154	296.191
- wywóz	9.591	10.648	690.254	1.092.232
OGÓŁEM POLACY	6.834	6.431	553.146	749.973
- przywóz	-	711	-	208.473
- wywóz	-	5.720	-	541.500

Przedstawiając te same dane w ujęciu procentowym otrzymujemy:

	1986	1987	liczba spraw
Ogółem	100	100	
Polacy	56,6	51,7	

Z powyższego zestawienia widać zmniejszenie liczby spraw karnych skarbowych wszczętych przeciwko obywatelom polskim.

Bezwzględny spadek liczby postępowań karnych wszczętych przeciwko obywatelom PRL, przy jednoczesnym wzroście o prawie taką samą wielkość liczby postępowań, w których nie ustalono sprawców /1986 r. - 2.883, 1987 r. - 3.215/, można tłumaczyć jako przejście pewnej grupy sprawców /w większości są to jednak obywatele polscy/ na bardziej zakamuflowane formy działania przestępczego, które w zdecydowanej większości przypadków utrudniają lub uniemożliwiają ustalenie sprawcy przestępstwa, np. ukrywanie przemywanych towarów w skrytkach konstrukcyjnych środków przewozowych.

Na granicy Polski i NRD poważne problemy stwarzał ruch graniczny obywateli polskich zatrudnionych w NRD. Najczęściej przemycali oni bluzy bawełniane, sztuczną biżuterię i okulary przeciwsłoneczne, w skrytkach konstrukcyjnych wagonów kolejowych.

Na granicy południowej problemem były wyjazdy obywateli polskich na Węgry, które w wielu przypadkach wiązały się z handlem i spekulacją na terenie WRL. Jak wynika z informacji węgierskich organów celnych, w 1987 r. wszczęto przeciwko obywatelom polskim 5.400 postępowań karnych, co stanowi ponad dwukrotny wzrost w porównaniu z rokiem poprzednim.

Na granicy wschodniej nadal najpoważniejszym problemem były tranzytowe przejazdy obywateli polskich przez terytorium ZSRR w drodze do Bułgarii, Rumunii, Węgier, Jugosławii, Grecji i

Turcji. Większość towarów przewożonych nielegalnie przez podróżnych przeznaczona była na przynoszący duże zyski tzw. handel łańcuskowy dokonywany w krajach tranzytowych. Handel taki dokonywany był również w drodze powrotnej do kraju, a jego końcowym efektem był najczęściej nie podlegający ograniczeniom przywóz walut wymienialnych. Podróżni powracający z wymienionych krajów wielokrotnie zgłaszali przywóz dewiz w kwotach 300 - 1.000 dolarów USA, a nawet wyższych, przy czym w licznych przypadkach na granicy ujawniano przywóz fałszywych banknotów dolarowych.

Innym zjawiskiem, które wyraźnie zaznaczyło się w minionym roku na granicy wschodniej, był wzrastający przemyt kierowany docelowo do ZSRR. Po kilkuletniej stagnacji w wymianie turystycznej z tym krajem, wraz ze wzrostem ruchu turystycznego /głównie w zorganizowanych grupach wycieczkowych/, wzrósł także przemyt atrakcyjnych na tamtejszym rynku towarów, takich jak zegarki elektroniczne, modna odzież itp. W drodze powrotnej przywożono głównie telewizory kolorowe oraz waluty wymienialne.

W roku 1987 na niektórych przejściach granicznych, tytułem próby, prowadzona była wspólna kontrola służb granicznych. W takich przypadkach potwierdzenie przez polskich celników przywozu walut powodowało wszczynanie spraw karnych przez obce służby celne o nielegalny wywóz dewiz i ich konfiskatę.

Potwierdza to zasadność pilnego rozpatrzenia wystąpień GUC do Ministra Finansów w sprawie zasad wpłat na rachunki walutowe, a zwłaszcza odstąpienia od żądania przedkładania potwierdzonego przez urząd celny pisemnego zgłoszenia przywozu dewiz lub wprowadzenia zakazu przywozu dewiz z krajów socjalistycznych, jeżeli podróżny nie udowodni źródła ich legalnego nabycia.

Radzieckie służby celne zorganizowały wystawę dokumentującą przemyt uprawiany przez Polaków.

Polskie urzędy celne wykorzystując wszystkie możliwe środki przeciwdziałania nie są jednak w stanie zapobiegać w większym stopniu tym negatywnym zjawiskom.

VI. Przestępczość celna i dewizowa w 1988 r.

W 1988 r. z Polski wyjechało 11.352,3 tys. obywateli polskich tj. o 22,9% więcej aniżeli w roku ubiegłym.^{1/}

Tabela nr 6

Ruch osobowy na granicach polskich

Ruch osobowy	1987		1988	
	Ogółem w tys.osób		z tego:	
			przyjazd	wyjazd
Ogółem	27.707,3	36.522,2	18.012,9	18.509,9
z tego obywatele PRL	18.230,9	22.154,3	10.802,5	11.352,3

Wielkość ruchu granicznego, obok innych czynników o charakterze ekonomicznym, ma istotny wpływ na rozwój tej przestępczości.

W 1988 r. wszczęto 10.925 postępowań karnych w sprawach o przestępstwa oraz wykroczenia celne i graniczne dewizowe, do których zajęto towary i środki płatnicze o łącznej wartości 2.370,6 mln zł. Z przytoczonej liczby postępowań karnych w wywozie wszczęto 9.953 postępowań, a więc ponad 91%, natomiast w przywozie tylko 972, a więc niecałe 9%. Tak więc w minionym roku pogłębiła się, narastająca zresztą od szeregu lat, dysproporcja pomiędzy ilością postępowań karnych wszczętych w wywozie i w przywozie.

^{1/} Dane Głównego Urzędu Ceł nie pokrywają się z danymi Głównego Urzędu Statystycznego.

W porównaniu z rokiem poprzednim, w 1988 r. zanotowano, mimo wzrostu ruchu granicznego, wyraźny spadek ilości ujawnionych przestępstw przemytniczych, wynoszący 12%. Do głównych przyczyn można zaliczyć: znaczną liberalizację obowiązujących przepisów celnych i dewizowych, w tym zwłaszcza zwiększenie kwot przysługujących podróżnym ulg celnych, ~~zwieszenie~~ wieszanie, od połowy roku, pobierania większości ceł przywozowych, czy też wprowadzenie generalnego zezwolenia na wywóz walut obcych do wartości 500 dolarów. Istotny wpływ zarówno na rozwój jak i na strukturę przestępczości przemytniczej wywierała też utrzymująca się wysoka stopa inflacji, powodująca relatywną deprecjację stawek celnych na większość przywożonych z zagranicy towarów i środków płatniczych. /Skala inflacji w 1988 r. szacowana była na ok. 80%, co niemal dokładnie koresponduje ze wzrostem wartości zajętych do spraw karnych towarów i środków płatniczych - o ok. 71%.

W przywozie najczęściej zajmowanymi do spraw karnych towarami były magnetowidy /161/, taśmy magnetowidowe /2.034/, zegarki osobiste /1.318/, minikalkulatory /773/, radiomagnetofony /62/, odtwarzacze /151/, odbiorniki telewizji kolorowej /37/.

W wywozie najczęściej zajmowano do spraw karnych odzież jeansową i pokrewną /5.766/, pozostałą odzież z tkanin i dzianin /22.400/, skóry i kołnierze z lisów /3.600/, odzież futrzaną ze skór i nutrii /774/, zegarki osobiste /8.976/, odzież skórzaną /913/, czapki ze skór futrzanych /1.218/, wyroby jubilerskie ze złota /12,2 kg/.

Z pierwszych danych wynika iż od kilku lat utrzymuje się zbliżona struktura asortymentowa towarów będących przedmiotem nielegalnego wywozu i przywozu - z niewielkimi odchyleniami w poszcze-

gólnych grupach towarowych. Jest to zawsze odzwierciedleniem koniunktury rynkowej podaży towarów i ich cen na rynku krajowym oraz na rynkach zagranicznych. Np. w ostatnich dwóch latach zaobserwowano wyraźny spadek przemytu srebra z Polski - wyniknęło to z dekoniunktury na głównych rynkach zbytu /NRD/ oraz ze wzrostu ceny w Polsce. W wyniku wystąpienia GUC do Ministerstwa Finansów podniesiono cenę srebra w kraju zaś strona NRD obniżyła jego cenę. Dzięki tym poczynaniom proceder przemytu srebra stał się nieopłacalny. Niestety szybko wzrósł przemyt odzieży, szczególnie bawełnianej, sztucznej biżuterii i szkła artystycznego. Do tego celu tradycyjnie używane są skrytki konstrukcyjne w środkach komunikacji. Przemysłownicy unikają w ten sposób, w razie wykrycia, dolegliwych sankcji w postaci utraty paszportu, pracy za granicą.

Wśród sprawców podobnie jak w latach ubiegłych, zdecydowanie przeważali obywatele polscy, przeciwko którym wszczęto ponad połowę /54%/ ogólnej liczby postępowań karnych. W 1988 r. udało się obniżyć wskaźnik sprawców nieznanych do 20,5% ogółu sprawców /w 1987 wskaźnik ten był bardzo wysoki i wynosił 25,9%/.

Tabela nr 7

Sprawy karne skarbowe wszczęte oraz wartość
zajętych towarów i środków płatniczych - ogółem
i z udziałem Polaków

Wyszczególnienie	1987	1988	1987	1988
	Liczba spraw		Wartość w złotych	
OGÓŁEM	12 429	10 925	1 388 423	2 370 558
- przywóz	1 781	971	296 191	301 524
- wywóz	10 648	9 954	1 092 232	2 069 034
w tym Polacy	6 431	5 876	749 973	1 344 257
- przywóz	711	483	208 473	253 852
- wywóz	5 720	5 393	541 500	1 090 405

Przedstawiając^{te} dane w ujęciu procentowym w stosunku do liczby spraw ogółem można przedstawić tendencje występujące w ciągu dwóch lat:

	1987	1988
Ogółem	100,0	100,0
w tym - Polacy	51,7	53,7
- cudzoziemcy	22,4	25,8
- sprawcy nieznani	25,9	20,5

Na zachodniej granicy kraju w dalszym ciągu poważne problemy stwarzał ruch graniczny obywateli polskich zatrudnionych w NRD. Oprócz tego znaczną aktywność przemytniczą wykazywały niektóre zorganizowane grupy wycieczkowe, w tym zwłaszcza z takich biur podróży jak "Almatur", "Juventur", "Harctur". Mimo zanotowanego w ubiegłym roku, globalnego spadku przestępczości na tym kierunku przemytniczym, ruch osobowy do NRD stanowił w dalszym ciągu istotny problem.

Na granicy południowej problem polskich turystów nie uległ zmianie. Zbyt wielu z nich przewoziło lub przemycalo towary przeznaczone do odsprzedaży na Węgrzech.

Na granicy wschodniej nadal najpoważniejszym problemem były przejazdy tranzytowe przez terytorium ZSRR w drodze do WRL i krajów Europy południowej. Towary przewożone przez podróżnych przeznaczone były w większości do tzw. handlu łańcuskowego. Zysk przywożono do kraju w postaci walut wymienialnych. Wzrósł również przemyt kierowany decelowo do ZSRR - modna odzież, zegarki elektroniczne. W 1988 r. zaczęto dostarczać na tamtejszy rynek wszelakiego rodzaju sprzęt komputerowy. Zjawisku temu sprzyjała bardzo liberalna polityka celna prowadzona przez władze radzieckie do końca tego roku.

VII. Sprawy karno skarbowe wszczęte obywatelom polskim
w I półroczu 1987 i 1988 r. - tendencje

W pierwszym półroczu 1987 wytoczono obywatelom polskim 3.183 sprawy karno skarbowe, w tym 2.858 w wywozie i 325 w przywozie oraz zabezpieczono towary i dewizy na sumę 305.409 tys. zł /w tym wartość dewiz 69.946 tys.zł/.

W pierwszym półroczu 1988 r. wytoczono obywatelom polskim 3.278 spraw karno skarbowych, w tym 3.001 w wywozie i 277 w przywozie oraz zabezpieczono towary i dewizy na łączną sumę 544.984 tys.zł /w tym wartość dewiz 175.164 tys.zł/.

Wzrost ilości spraw, jak i wartości zabezpieczonych towarów i dewiz wynika ze zmiany przepisów celno dewizowych. O ile nastąpiła znaczna liberalizacja przepisów dotyczących przywozu towarów i dewiz z zagranicy, o tyle zaostrzono je w przypadku wywozu. Związane jest to z szerszym zagadnieniem sytuacji ekonomicznej kraju. Ogólna ilość wszczętych spraw wzrosła do 105,0%, wartość zajętych towarów wzrosła do 154,0%, a dewiz do 256,9%.

Ilość spraw w przywozie spadła do 85,2%. Zwiększyła się za to wartość zajętych towarów do 162,4% oraz dewiz do 121,0%. Wpływ na to miały dwa czynniki: wzrost inflacji oraz fakt wszczynania spraw tylko o znacznej wartości przestępstwa.

Ilość spraw w wywozie wzrosła do 105,0%. Zwiększyła się też wartość zajętych towarów do 154,0% i dewiz do 257,0%.

Procentowy udział spraw wszczynanych obywatelom polskim w I półroczu 1987 r. z uwzględnieniem kraju, z którego przywożono towary i dewizy przedstawiał się następująco: Węgry 9,54%, Jugosławia 3,69%, ZSRR 2,77%, CSRS 0,62%, Bułgaria 0,31%.

W pierwszym półroczu 1988 wskaźnik ten utrzymywał się na

zbliżonym poziomie jedynie przy wyjazdach do ZSRR wzrósł on prawie dwa razy, zaś przy wyjazdach na Węgry zmalał prawie czterokrotnie.

Procentowy udział spraw wszczynanych obywatelom polskim w pierwszym półroczu 1987 z uwzględnieniem kraju, do którego wywożono towary i dewizy przedstawiał się następująco: Węgry 23,97%, Jugosławia 15,82%, NRD 7,77%, CSRS 5,56%, ZSRR 5,46%, Bułgaria 4,3%.

W pierwszym półroczu 1988 nastąpiły znaczne zmiany w procentowym udziale przy wyjazdach do poszczególnych krajów. I tak przy wyjazdach do ZSRR wzrósł do 12,23%, i CSRS do 10,66%. Znaczny spadek nastąpił przy wyjazdach do Jugosławii do 9,53%, na Węgry 8,46%, do NRD do 4,97%, do Bułgarii do 3,73%.

<u>Cel podróży:</u>	I półrocze	
	1987	1988
- Turystyczny	2813	2868
- delegacja służbowa	69	57
- kongresy i zjazdy	0	3
- praktyki, stypendia, staż	11	0
- studia	13	24
- udział w zawodach sportowych	10	6
/dotyczy zawodników i osób towarzyszących/		
- tranzyt	2	2
- nielegalne przekroczenie granicy	10	9
- praca	159	161
- inne przypadki	96	148
	3183	3278

Sposób przekraczania granicy:

	I półrocze	
	1987	1988
- pociągiem	917	930
- autokarem	287	331
- samochodem osobowym	1227	1103
- samolotem	433	569
- statkiem	222	270
- pieszo	43	27
- bez przekraczania granicy	48	48
- w inny sposób	6	0
	3183	3278

Wśród wszystkich osób przeciwko którym wszczęto postępowanie karno skarbowe aż 88,4% /1987 r./ i 87,5% /1988 r./ podawało iż ich wyjazd ma cel wyłącznie turystyczny. Liczby te potwierdzają fakt iż coraz więcej wyjeżdżających traktuje wyjazd jako źródło znacznego dochodu. Porównując rok 1988 do 1987 wskaźnik osób przeciwko którym wszczęto postępowanie karno skarbowe a podającym za cel wyjazdu cel turystyczny wzrósł do 101,9%.

Czy sposób przekraczania granicy - środek transportu - ma jakiś wpływ na ilość popełnianych przestępstw celno dewizowych. Analizując poszczególne lata można odpowiedzieć iż na ilość popełnianych przestępstw celno dewizowych niewątpliwie wpływ ma środek transportu jakim przekraczana jest granica. Wskaźniki te od lat utrzymują się mniej więcej na tym samym poziomie. Najwięcej przestępstw popełnianych jest przy przekraczaniu granicy samochodem 38,5% /1987/ i 33,6% /1988/; pociągiem 28,8% /1987/ i 28,4% /1988/; samolotem 13,6% /1987/ i 17,4% /1988/; autokarem 9% /1987/ i 10,1% /1988/.

Analizując odrębnie wyjazdy Polaków do krajów socjalistycznych zauważyć można iż największy przyrost przestępczości granicznej występuje przy wyjazdach do ZSRR. Ilość spraw wytoczonych wzrosła do 235,3%; wartość zajętych towarów do 289,5% i dewiz aż do 593,8%.

Taką samą niekorzystną sytuację obserwujemy przy wyjazdach Polaków do CSRS. Ilość spraw wzrosła do 201,3%; wartość zajętych towarów do 349,5% i dewiz do 362,7%.

Przy wyjazdach do pozostałych krajów ilość wszczętych spraw zmalała od 91,1% - Bułgaria, do 37,1% - Węgry. Ogólnie ilość spraw również zmalała do 82,8%. Wzrosła natomiast wartość zatrzymanych towarów do 137,5%; dewiz do 161,3% jako zabezpieczenie do tychże spraw.

Taka sama sytuacja wystąpiła przy przywozie. Zmalała ilość spraw do 60%, wzrosła natomiast wartość zajętych towarów do 114,3% i dewiz do 122,6%.

Wszystkie te liczby i wskaźniki w pełni potwierdzają i odzwierciedlają naszą politykę celno dewizową. Jest ona wynikiem naszej sytuacji ekonomicznej. Twarde reguły ekonomiki nakazują, że im biedniejszy kraj, tym ostrzejsze musi stosować przepisy celno dewizowe - szczególnie dotyczące wywozu z kraju towarów. Za to jest znaczna liberalizacja w przywozie towarów i dewiz.

VIII. Sylwetka polskiego turysty wchodzącego w konflikt z prawem

W 1988 r. wszczęto 5.876 spraw karno skarbowych przeciwko polskim obywatelom. Większość z nich zadeklarowała w dokumentach jako cel wyjazdu - cel turystyczny 94,3%. Najmniejszy wskaźnik notuje się przy wyjazdach specjalistycznych typu: kongresy, zjazdy, praktyki, stypendia i staże. W ciągu całego roku zanotowano jedynie 5 przypadków.

Mężczyźni stanowili 68,2%. Najczęściej były to osoby młode - 40,8% było w przedziale wiekowym 30-39 lat. Zaś między 20 a 40 rokiem - 84,8%. Posiadali wykształcenie średnie - 46,7% lub zasadnicze zawodowe 25,6%. Bliżej nieokreślony zawód miało 28% i bliżej nieokreślone stanowisko 63,5%. Nigdzie nie pracujących było aż 16,6%. Rozpiętość zajmowanych stanowisk była bardzo duża od osób bez stanowiska przez kierowników w przemyśle, handlu, administracji państwowej aż po profesora. Niestety byli wśród nich również i piloci wycieczek.

Występuje tutaj również cały przekrój społeczny jeżeli chodzi o wykonywany zawód. Od nie pracujących zawodowo przez robotnika, studenta, nauczyciela, aż po prawnika, żołnierza zawodowego, teologa, pracownika instancji partyjnej i funkcjonariusza MO.

Prawie wszyscy weszli w konflikt z prawem po raz pierwszy - 99%.

Zamieszkiwali najczęściej województwo stołeczne warszawskie 9,3%, katowickie 8,6%, miejskie krakowskie 5,3%, miejskie łódzkie 4,7% i gdańskie 4,3%, czyli wielkie aglomeracje. Najmniej pochodziło z takich województw jak śląskie 0,54%, wrocławskie 0,52%, sieradzkie 0,51% i leszczyńskie 0,46%.

Granice przekraczali najczęściej samochodem - 37,6% lub pociągiem 27,7%, okazując prywatny paszport 81,7%.

Miejsca przemycanych przedmiotów można podzielić na 4 grupy:

1. bezpośrednio przy sobie - w odzieży, w bieliźnie, wewnątrz ciała
2. w bagażu właściwym i podręcznym
3. w specjalnych skrytkach konstrukcyjnych środków transportu, którymi przekraczano granicę
4. bez specjalnego ukrywania.

Na ogół jedna osoba ukrywała przedmioty w kilku miejscach jednocześnie.

Na ogólną liczbę wszczętych spraw 47,5% dotyczyło wywozu towarów do krajów socjalistycznych, 0,9% stanowiły sprawy wszczęte przy powrocie z tych krajów.

<u>Kierunek podróży</u>	<u>Przywóz</u>
1. ZSRR	- 16
2. Jugosławia	- 15
3. Węgry	- 8
4. NRD	- 6
5. Bułgaria	- 5
6. Czechosłowacja	- 3
7. Rumunia	- 0
	51

	<u>Wywóz</u>
1. ZSRR	- 565
2. Czechosłowacja	- 536
3. Węgry	- 533
4. Jugosławia	- 502
5. NRD	- 274
6. Bułgaria	- 217
7. Rumunia	- 63
	2790

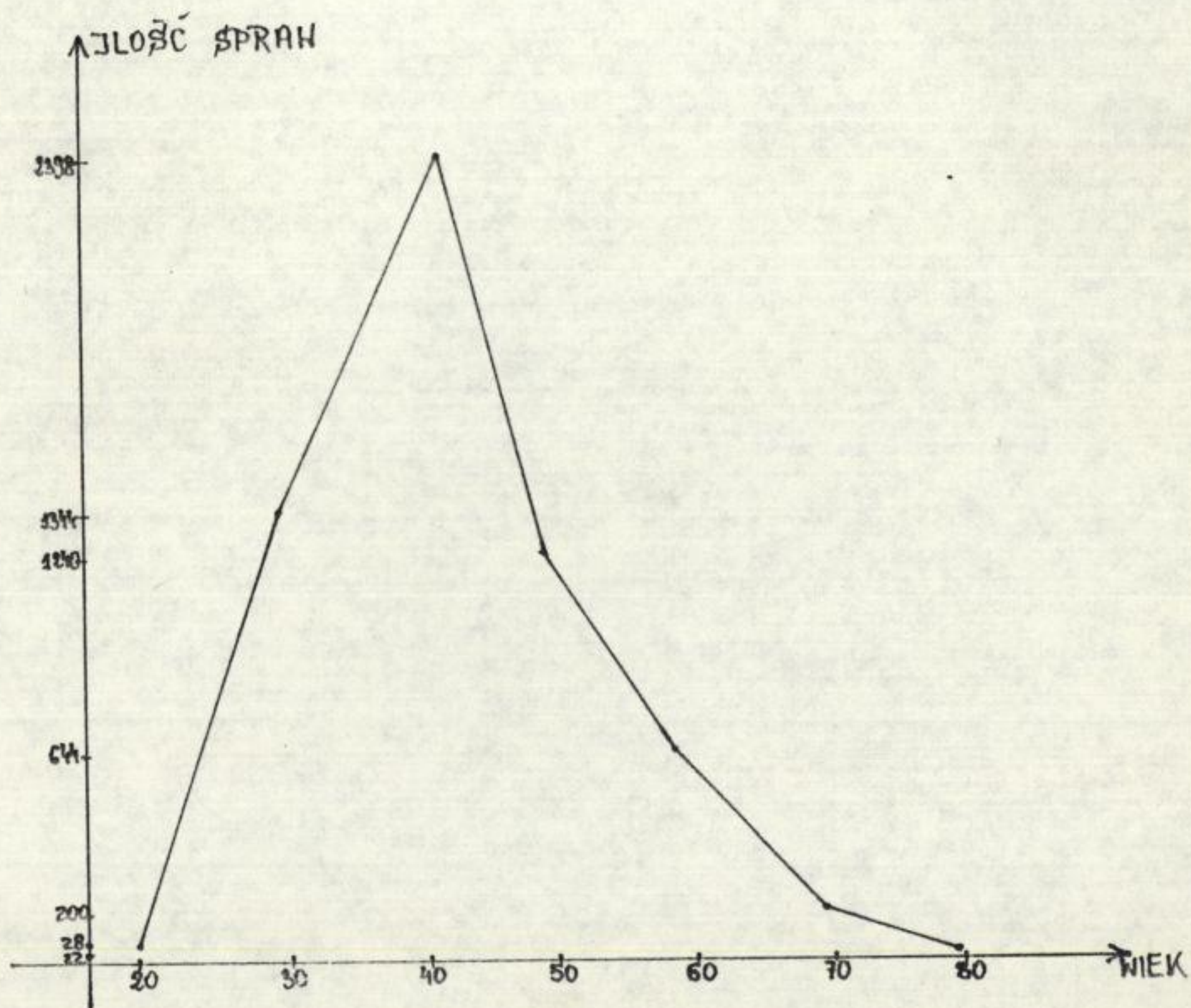
Wiek

1. 89-70	- 22
2. 69-60	- 200
3. 59-50	- 644
4. 49-40	- 1240
5. 39-30	- 2398
6. 29-20	- 1344
7. 19- i mniej	- 28

Ogółem - 5876

Płeć

1. Mężczyźni	- 4010
2. Kobiety	- 1866
	- 5876

Cel podróży

1. turystyka zbiorowa i indywidualna	- 5543
2. inne przypadki /w tym: bez przekraczania granicy/-	161
3. delegacja służbowa	- 111
4. studia	- 29
5. nielegalne przekroczenie granicy	- 18
6. udział w zawodach sportowych /dot. zawodników i osób towarzyszących/	- 9
7. kongresy, zjazdy	- 5
praktyki, stypendia, staż	
Ogółem	- 5876

Karalność

1. nie karany	- 5819
2. karany	- 38
3. karalność nie ustalona	- 19
	5876

Rodzaj dokumentu podróży

1. paszport zwykły	- 4888
2. paszport konsulatny	- 437
3. paszport służbowy	- 329
4. dowód osobisty	- 136
5. książeczka żeglarska	- 120
6. inny dokument	- 50
7. przepustka jednorazowa lub stała	- 2
	5876

Sposób przekraczania granicy

1. samochodem osobowym	- 2212
2. pociągiem	- 1626
3. samolotem	- 915
4. autokarem	- 524
5. statkiem	- 491
6. samochodem ciężarowym	- 41
7. pieszo	- 39
8. w inny sposób /w tym: nie ustalono/	- 28
	5876

Zawód wykonywany

1. zawód osobno nie wymieniony	- 1646 osób
2. nie pracujący zawodowo	- 975
3. robotnik	- 693
4. kierowca i motorniczy	- 455
5. rzemieślnik	- 305
6. rolnik i ogrodnik	- 253
7. student	- 212
8. bez zawodu lub zawód nieznany	- 188
9. elektronik, elektryk	- 173
10. średni personel administracji biurowej	- 164
11. ekonomista, ekonometryk, statystyk, pracownik handlu uspołecznionego	- 125
12. marynarz	- 102
13. nauczyciel	- 95
14. górnik i hutnik	- 82
15. architekt i specjalista budowlany	- 61
16. uczeń	- 55
17. lekarz medycyny, stomatolog	- 41
18. magazynier, spedytor, ekspedytor	- 40
19. agent	- 33
20. pracownik PKP	- 31
21. muzyk, dyrygent, śpiewak	- 24
22. biolog i chemik	- 22
23. prawnik	- 19
24. spec. administracji, zarządzania i nauk poli- tycznych, spec. w zakresie rekreacji fizycznej i turystyki	- 14

25. spec. pożarnictwa	-	13
pracownik WARS-u		
26. lingwista, tłumacz, filolog	-	11
sportowiec, trener, działacz sportowy		
27. farmaceuta	-	9
pracownik naukowo-dydaktyczny		
28. teolog	-	8
29. matematyk, informatyk	-	7
30. funkcjonariusz MO		
pracownik instancji partyjnej	-	6
artysta plastyk, rzeźbiarz, scenograf		
31. rybak	-	5
32. dziennikarz i literat	-	4
lotnik		
33. fizyk	-	3
żołnierz zawodowy		
34. aktor i reżyser		
astronom i geograf	-	2
archeolog i historyk		

ogółem - 5876

Zajmowane stanowisko

1. osoby nie zajmujące wyszczególnionych stanowisk	-	3731
2. właściciel prywatnego przedsiębiorstwa, zakładu lub gospodarstwa	-	724
3. bez stanowiska	-	687
4. emeryt lub rencista	-	442
5. stanowisko nieznane	-	123
6. stanowisko kierownicze w przemyśle	-	76
7. stanowisko kierownicze w handlu	-	64
8. stanowisko kierownicze w administracji państwowej	-	22
9. ordynator	-	4
pilot lub przewodnik wycieczki		
10. profesor	-	3
Ogółem		- 5876

Wykształcenie

1. średnie	-	2743
2. zasadnicze zawodowe lub niepełne średnie	-	1502
3. wyższe	-	803
4. podstawowe	-	681
5. niepełne wyższe	-	118
6. bez wykształcenia lub wykształcenie nie ustalone	-	18
7. niepełne podstawowe	-	11
Ogółem		- 5876

<u>Województwo</u>		<u>w tym miasto wojewódzkie</u>	
1. stołeczne warszawskie	- 545	Warszawa	- 391
2. białskopodlaskie	- 36	Biała Podlaska	- 9
3. białostockie	- 171	Białystok	- 118
4. bielskie	- 80	Bielsko	- 30
5. bydgoskie	- 106	Bydgoszcz	- 63
6., chełmskie	- 34	Chełm	- 25
7. ciechanowskie	- 35	Ciechanów	- 6
8. częstochowskie	- 145	Częstochowa	- 92
9. elbląskie	- 32	Elbląg	- 15
10. gdańskie	- 253	Gdańsk	- 102
11. gorzowskie	- 42	Gorzów	- 17
12. jeleniogórskie	- 84	Jelenia Góra	- 19
13. kaliskie	- 74	Kalisz	- 22
14. katowickie	- 505	Katowice	- 58
15. kieleckie	- 155	Kielce	- 62
16. konińskie	- 48	Konin	- 18
17. koszalińskie	- 54	Koszalin	- 15
18. miejskie krakowskie	- 313	Kraków	- 227
19. krośnieńskie	- 42	Krpsno	- 12
20. legnickie	- 115	Legnica	- 47
21. leszczyńskie	- 27	Leszno	- 10
22. lubelskie	- 232	Lublin	- 148
23. łomżyńskie	- 34	Łomża	- 14
24. miejskie łódzkie	- 275	Łódź	- 275
25. nowosądeckie	- 57	Nowy Sącz	- 10
26. olsztyńskie	- 63	Olsztyn	- 31
27. opolskie	- 171	Opole	- 35

28. ostrołęckie	- 35	Ostrołęka	- 9
29. pilskie	- 51	Piła	- 19
30. piotrkowskie	- 88	Piotrków	- 26
31. płockie	- 47	Płock	- 26
32. poznańskie	- 141	Poznań	- 91
33. przemyskie	- 38	Przemysł	- 14
34. radomskie	- 201	Radom	- 153
35. rzeszowskie	- 91	Rzeszów	- 39
36. siedleckie	- 51	Siedlce	- 15
37. sieradzkie	- 30	Sieradz	- 4
38. skierniewickie	- 73	Skierniewice	- 22
39. słupskie	- 32	Słupsk	- 22
40. suwalskie	- 48	Suwałki	- 16
41. szczecińskie	- 145	Szczecin	- 79
42. tarnobrzskie	- 85	Tarnobrzeg	- 12
43. tarnowskie	- 112	Tarnów	- 44
44. toruńskie	- 45	Toruń	- 16
45. wałbrzyskie	- 101	Wałbrzych	- 16
46. włocławskie	- 31	Włocławek	- 22
47. wrocławskie	- 212	Wrocław	- 151
48. zamojskie	- 58	Zamość	- 14
49. zielonogórskie	- 90	Zielona Góra	- 36
Ogółem		5.533	

Miejsce ujawnienia przemyconych przedmiotów

1. w bagażu osobistym lub innych przedmiotach	- 3642
2. w odzieży	- 1361
3. w kabinie samochodu	- 405
4. w bieliźnie	- 305
5. przypadki nie związane z ukryciem przedmiotów	- 217
6. na ciele /również w dłoni/	- 214
7. w bagażniku pojazdu samochodowego	- 175
8. pod odzieżą	- 173
9. w podwoziu pojazdu samochodowego	- 71
10. w przyczepie lub naczepie pojazdu samochodowego	- 52
11. w kabinie mieszkalnej statku	- 42
12. w przedziale wagonu sypialnego	- 41
13. w przesyłce towarowej	- 33
14. w miejscach nie wymienionych	- 30
15. pod maską pojazdu samochodowego	- 21
w przedziale wagonu pociągu	- 21
16. wewnątrz ciała	- 20
17. w skrzyni ładunkowej pojazdu samochodowego	- 14
18. w przedziale służbowym pociągu	- 6
19. w specjalnie skonstruowanej skrytce pojazdu samoch.	- 5
w wagonie restauracyjnym pociągu	- 5
20. w innych miejscach wagonu pociągu	- 4
w pozostałych środkach lokomocji	- 4
21. w toalecie pociągu	- 2
22. w specjalnie skonstruowanej skrytce pociągu	- 1
w specjalnie skonstruowanej skrytce statku	- 1
na pokładzie statku	- 1
w innych miejscach statku	- 1

Ogółem 6.863

IX. Odzwierciedlenie zjawisk patologii w turystyce wyjazdowej do kdl w prasie polskiej

Wstęp

Przystępując do rozważenia tak sformułowanego tematu należy cofnąć się przynajmniej do roku 1978, tj. do roku największego nasilenia ruchu turystycznego. Również rok ten, we wszelkiego rodzaju rozważaniach i analizach społeczno-politycznych, jest uznawany za przełomowy przed tworzeniem się nowego modelu społeczno-ekonomicznego w naszym kraju. Wtedy to bowiem spotęgowało się społeczne zapotrzebowanie, które mogło być spełnione, na masowe wyjazdy do kdl.

Było to spowodowane m.in. nie tylko chęcią "wyrwania się do świata" ale również potrzebą poprawy swojej sytuacji materialnej, szczególnie wobec postępującego już wtedy wyraźnie polskiego kryzysu gospodarczego.

Ku takim wyjazdom istniały również sprzyjające warunki w kdl. Zasobność tych krajów była relatywnie wyższa niż Polski, zaś bilanse handlowe i płatnicze między naszymi krajami były względnie korzystne, co - obiektywnie rzecz biorąc - nie naruszało interesów krajów kierunku polskich wyjazdów.

Warto tu jednak zwrócić uwagę na istotny czynnik natury politycznej. Mianowicie, kiedy w Polsce rozpoczęły się przewartościowania roku 1980, a szczególnie roku 1981, choć nie zmieniła się przecież /nie pogorszyła wyraźnie/ sytuacja ekonomiczna krajów kdl, rozpoczęło się administracyjne ograniczanie naszych polskich wyjazdów do tych krajów. Silnie bowiem trzeba podkreślić, iż przez cały dalszy okres, a w nieco zmniejszonym natężeniu obecnie, wzajemne relacje ekonomiczno-polityczne państw socjalistycznych są

ważnym wyznacznikiem regulującym ilościowym strumieniem wzajemnych wyjazdów do kdl. Stan wojenny praktycznie przerwał takie możliwości. Narastanie wyjazdów, daleko odbiegające od ich poprzednich wolumenów ilościowych nastąpiło dopiero na początku roku 1983 przy pomocy tzw. sprzedaży sterowanej. Jednocześnie reglamentacja polityki paszportowej i dewizowej nie sprzyjała jednak znaczącemu wzrostowi tych wyjazdów.^{2/} "Jeżeli chcemy nadal w dotychczasowej skali uprawiać turystykę zagraniczną to pora spojrzeć kompleksowo na wiele związanych z tym przepisów"^{3/}, np. "co 20 Polak wyjeżdżający za granicę nie otrzymuje paszportu"^{4/}, "pewną grupę przez mytników kreują nieżyciowe i mało elastyczne przepisy /nieszczęsne konto "N"...^{5/}.

1. Jakościowo nowa sytuacja pojawiła się w styczniu 1989 r., kiedy to zaistniała możliwość swobodnego dysponowania paszportami.^{6/} Jednocześnie owa jakościowo nowa sytuacja w dziedzinie polityki paszportowej zbiegła się z szeregiem niekorzystnych zjawisk ekonomiczno-społecznych i to zarówno w Polsce jak i właściwie we wszystkich pozostałych kdl. Powszechnie wiadomo, iż można już mówić o daleko

1/ Ostrzycka Anna - Próżnia. Prawo i Życie 1982. nr

2/ Frey Danuta - Dla wytrwałych. Polityka 1983 nr 25

Zalewski Grzegorz - Biura Podróży: grupowo, indywidualnie.

Rzeczpospolita 1987 nr 155, 157.

G.Z. - Bank: dewizy, wywóz, przywóz. Rzeczpospolita 1987 nr 128

3/ Łubczyk Grzegorz - Wyjazd nie powinien być udręką. Życie Warszawy 1987 nr 180

4/ Szarzyński Piotr - Dla kogo paszport. Polityka 1987 nr 38

5/ Rymuszko Marek - Amatorzy i zawodowcy. Prawo i Życie 1987 nr 20

6/ Swoboda w dysponowaniu paszportem. Od 1 stycznia 1989 r. Jeden na wszystkie kraje świata. Ważny od 2 do 10 lat. Przechowywany w domu. Rzeczpospolita 1988 nr 307.

Nadal ważne paszporty wydane na kraje socjalistyczne - Trybuna Ludu 1989 nr 3.

posuniętych zjawiskach kryzysu ekonomicznego w ZSRR, wyraźnego pogorszenia sytuacji zaopatrzeniowej w NRD, postępujących kłopotach zaopatrzeniowych w CSRS. Nadto, we wszystkich tych krajach wystąpiły zjawiska niekorzystnego bilansu handlowo-płatniczego z Polską. Przypominanie tutaj o tragicznej sytuacji ekonomicznej naszego kraju byłoby truizmem.

Jednocześnie nastąpiło "otwarcie nożyc" między daleko posuniętą liberalizacją przepisów paszportowo-dewizowych w Polsce^{1/}, a rygoryzmem w tej sprawie w pozostałych kdl. "Jesteśmy krajem znacznej swobody podróżowania i uzyskiwania paszportów. Każdego roku miliony polskich obywateli korzystają z tych możliwości. Jednocześnie jesteśmy krajem o bardzo ograniczonych zasobach dewizowych. Pojawiła się więc dysproporcja pomiędzy łatwością uzyskania prawa do wyjazdu za granicę a trudnościami oparcia podróży na starych podstawach finansowych".^{2/}

Szczególnie jaskrawym przypadkiem jest tu możliwość swobodnego przewozu 500 USD i 30 RBL nie mająca żadnego odpowiednika w żadnym kdl. "Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów podjął decyzję o możliwości wywozu dewiz do wysokości 500 USD bez zezwolenia".^{3/}

Trzeba również pamiętać, iż kraje takie jak Bułgaria, Węgry, Rumunia, Czechosłowacja są krajami przejazdu tranzytowego dla naszych turystów wracających z Turcji, w mniejszym stopniu z Austrii. "Przerzut do Polski tureckich towarów via Sofia systematycznie

1/ Paszport w domu ... i co dalej. Rzeczpospolita 1989 nr 3

2/ Dewizowe problemy turystyki. Konferencja prasowa rzecznika rządu. Życie Warszawy 1987 nr 192

3/ Ułatwienia w turystycznej obsłudze dewizowej. Rzeczpospolita 1988 nr 278
Bez bankowego zaświadczenia. Z decyzji zadowoleni podróżujący i celnicy. Rzeczpospolita 1988 nr 281.

narasta i już obecnie zjawisko to przysparza tamtejszym władzom celnym poważnych kłopotów".^{1/}

2. Zrozumiała ochrona swoich interesów ekonomicznych przez w/w kraje spowodowała szereg działań restrykcyjnych godzących bezpośrednio w naszych turystów. "W każdej gospodarce cło stanowi barierę ochronną rynku. Sięga się po ten instrument tym skwapliwiej, im większe są trudności gospodarcze".^{2/}

Tak rozumiana sytuacja zrodziła ze strony naszych pozostałych partnerów kdl szereg zachowań noszących wszelkie znamiona agresji wobec naszych obywateli. Powszechnie znane są przypadki pobić naszych turystów przez tamtejsze służby celne i graniczne /"polski podróżny ofiarą złego humoru celników NRD"^{3/}/, konfiskowania nadmiernej ilości towarów przewożonych w tranzycie, pobierania różnego rodzaju nieprawnych opłat manipulacyjno-gwarancyjnych /"w zeszłym roku często w takich przypadkach żądali opłacenia kaucji w walucie wymienialnej, co powodowało, że wielu naszych turystów krążyło bezradnie od jednego do drugiego punktu granicznego"^{4/}/, konfiskowania obywatelom polskim walut wymienialnych /patrz przepis umożliwiający wywóz 500 USD/, odmowa wydawania deklaracji

1/ Z Turcji do Polski via Sofia, 2,5 tony towaru. Rzeczpospolita 1988 nr 72

2/ Do NRD z deklaracją celną. Z "Życiem" na granicy. Życie Warszawy 1989 nr 27
Nowe przepisy celne obowiązujące w ZSRR wchodzi w życie. Od 1 lutego do 1 stycznia 1991. Życie Warszawy 1989 nr 22
NRD podwyższa cło na wywożone towary. Życie Warszawy 1989 nr 28
Koniec z kawiorami i telewizorami. Z "Życiem" na granicy /2/ Życie Warszawy 1989 nr 28
ZSRR: co trzeba wiedzieć. Przed sezonem turystycznym. Trybuna Ludu 1987 nr 156

3/ Szczegóły incydentu na granicy w Zgorzelcu. Życie Warszawy 1989 nr 17
Celnicy NRD pobili polskiego turystę. Życie Warszawy 1989 nr 15
Celnicy pobili polskiego turystę. Rzeczpospolita 1989 nr 15
NRD-owscy celnicy pobili polskiego turystę. Trybuna Ludu 1989 nr 15

4/ Polak rusza w świat. IMT 1988 nr 945.

celnych^{1/}, często niezapowiedziane zmiany przepisów celno-dewizowych w samym szczycie sezonu /"...opłat wymierzanych przez celników w raczej arbitralny sposób i dość dowolnych wymiarach, wprowadzonych bez uprzedzenia i z datą wsteczną - zwracanych później - a bywało, że i nie z kilku procentowym uszczerbkiem, wywołujących mnóstwo zażrażeń i nieporozumień."^{2/}, żądanie od naszych turystów odpłatności części usług turystycznych w dewizach, tworzenie specjalnych stanowisk odpraw celnych dla Polaków /"Osoby nie posiadające niczego co można by zakwestionować są traktowane z krańcową podejrzliwością, a nawet agresją..."^{3/}, ogólna niejasność przepisów celno-dewizowych /"Za bagaż, który nie ma charakteru osobistego /do wartości 80 tys. dinarów w ocenie celników/, pobiera się opłaty celne w dinarach".^{4/}

Jednak największym skandalem okazała się, jak to nazwała nasza prasa, "brutalna akcja węgierskiej milicji i wojska".^{5/}

Byłoby jednak znaczącym uproszczeniem niedostrzeganie winy za zaistniały stan po stronie polskiej /"Wyjazdy zagraniczne spowodowały szereg negatywnych zjawisk na granicach, a także na rynkach pracy niektórych krajów i niestety znalazły swoje odbicie również w różnego rodzaju wykroczeniach względnie przestępstwach".^{6/}

Największą "winą" zaistniałej sytuacji jest, całkowicie już zdegenerowany, stan naszej gospodarki, a w szczególności jej segment jakim jest zaopatrzenie rynku /"Jak długo będzie u nas

1/ Rudziński Cezary - Jak uniknąć trudności w tranzycie. Gdy celnik odmawia deklaracji. Trybuna Ludu 1989 nr 21.

2/ Olejnik Piotr - Spięcia na granicy. Rzeczywistość 1987 nr 34.

3/ Klejn Zbigniew - Bułgarskie wakacje Polaków. Trybuna Ludu 1987. nr 198, 199.

4/ Polak rusza w świat - IMT 1988 nr 945.

5/ Turyści z Polski pobici w Varpalota. Życie Warszawy 1989 nr 45.

6/ WSD PRL o obliczu Polski i Polaków za granicą. Rzeczpospolita 1988 nr 22.

trudna sytuacja rynkowa, dopóki będą braki wielu towarów, nie uda się zlikwidować tego marginesu."^{1/} Znaczącym argumentem na rzecz takiego rodzaju podejścia do turystyki jest też różnica kursów wolnych dewiz w innych krajach, oraz względna taniość wartości tezauracyjnych np. złota w ZSRR.

Na tego rodzaju wartości jakie wymieniono wyżej jest w Polsce bowiem ogromny popyt, zaś podaż tych wartości w pozostałych kdl, choć mniejsza niż kilka lat temu, w dalszym ciągu jest zadawalająca - z punktu widzenia osób wyjeżdżających z naszego kraju. Dla tak rozumianego postępowania naszych turystów istnieje bowiem pełne przyzwolenie poprzez obowiązujący układ przepisów celno-dewizowych. "Mamy obecnie stosunkowo liberalne przepisy celne. Większość towarów można przywieźć do Polski bez cła, lub płacąc je w wysokości niewielkiej w stosunku do cen rynkowych".^{2/} Tego rodzaju zachęta, jak również natychmiastowa możliwość "upłynienia" każdej ilości przywożonych wartości owocuje ogromną siłą "ssania" w kierunku naszego rynku.

Należy również zauważyć, iż nasz handel zagraniczny m.in. poprzez swoją małą operatywność, nie jest w stanie zapewnić dopływu towarów na nasz rynek w formie legalnej i zorganizowanej. /"Byłoby dobrze gdyby zaopatrzeniowcy Pewexu konsultowali z naszymi wycieczkowiczami rynki zakupu, ale oni chyba myślą, że wiedzą lepiej"^{3/}. "Skoro tego typu działalność opłaca się "turystom-profesjonalistom", to gdzie są nasze centrale handlowe."^{4/} Równocześnie należy zaznaczyć, iż kilkakrotnie wspomniane bilanse handlowo-płatnicze mające ujemne salda, nie sprzyjają przyspieszeniu ze strony naszych partnerów z kdl.

1/ Dzierżanowski Andrzej, Rudziński Cezary - Dla kogo turystyka zagraniczna, Bez owijania w bawełnę. Trybuna Ludu 1987 nr 156

2/ Przemysłowcy w potrzasku. - Trybuna Ludu 1989 nr 28.

3/ Na perskim rynku. IMT 1988 nr 945.

4/ Stępniaś Piotr - Dlaczego nas nie lubią. Prawo i Życie 1987 nr 46.

3. Taka sytuacja, jaką przedstawiono powyżej rodzi po naszej stronie szereg zjawisk patologicznych. Ich bazą wyjściową jest przede wszystkim ogromna ilość naszych obywateli wyjeżdżających do tych krajów.^{1/}

Jednocześnie różne źródła szacują, że wśród tej masy wyjeżdżających ok. 80 procent zorientowanych jest na merkantylną stronę wyjazdów. "Handel, spekulacja, przemysł, naruszanie prawa polskiego i krajów docelowych bądź tranzytowych, stanowią plagę naszej turystyki zagranicznej...".^{2/} Powody takiego podejścia zostały już częściowo wyżej podane.

Znaczącą bazą /pożywką/ dla tworzenia się sytuacji patologicznych jest, jak już wspomniano, sam stan naszej gospodarki. Efektem tego jest m.in. przyznawanie wyjeżdżającym bardzo szczupłych środków dewizowych.

Częstokroć układ patologiczny wymuszany jest już w chwili akwizowania grupy. Do takich przypadków należą w szczególności: dwudniowe wypadki za granicę na tzw. zakupy, brak w ofercie dla turystów jakiegokolwiek atrakcyjnego programu, świadome łączenie poszczególnych tras turystycznych w takiej sekwencji krajów, iż w wyniku ich objechania otrzymuje się tzw. korzystny przelicznik, zarówno towarowy jak i walutowy.^{3/} Można więc postawić tezę, iż szereg biur turystycznych znając rzeczywiste oczekiwania swoich klientów wychodzi na przeciw ich potrzebom. "W warunkach rosnącej swobody i otwartości dyscyplinowanie zachowań staje się sprawą

1/ Wyjazdy do krajów objętych badaniami kształtowały się następująco: /w tys./ 1986 r. - 3.351; 1987 r. - 4.091; 1988 r. - 5.607. Dane - Rocznik Statystyczny 1989 r.

2/ Rudziński Cezary - Przemysł, handel, pijaństwo. Pod flagą "Almaturu" - czyli jak nie powinna wyglądać turystyka zagraniczna. Trybuna Ludu 1989 nr 39.

3/ Kubiak Stanisław - 12 godzin czyśćca. Rzeczywistość 1983 nr 23.

społeczną i również lokalną. Żaden zarobek nie powinien skłaniać biur podróży do świadczenia usług turystom, jeśli planowany wyjazd nie odpowiada przepisom, jeśli organizatorzy nie gwarantują właściwych noclegów i normalnego wyżywienia, jeśli wycieczka nie ma celu poznawczego".^{1/}

Niebagatelne są tu również często występujące niskie kwalifikacje zawodowo-formalno-etyczne poszczególnych pilotów grup /"90% ankietowanych potraktowało pilotaż jako sposób na darmowe podróżowanie po świecie"^{2/}/, którzy swoim postępowaniem niejednokrotnie stymulują, a nawet wymuszają destrukcyjne zachowania wśród turystów. "Pilot przywitał wycieczkę: proszę nie liczyć na wypoczynek, zwiedzanie, relaks. To co nas czeka w najbliższych dniach nie jest turystyką, to bardzo ciężka praca..."^{3/}, "Pilot "Almaturu" usiłował przemycić 330 kg kawioru do Francji".^{4/}

Znaczący ilościowy rozwój biur podróży /"Będzie to dla turystyki - rok próby. Ustawa o przedsiębiorstwach sprzyja konkurencji..."^{5/}, a przez to samo powstanie silnej konkurencji między nimi spowodowało, iż rozpoczęła się ostra walka o klienta.^{6/} W tej sytuacji dla danej jednostki turystycznej nie jest ważne kogo akwizuje na wyjazd. Jedynym co się liczy jest pełne obłożenie ilościowe grupy wyjeżdżającej. Dawno już zniknęły dobre obyczaje, iż np. Juventur rekrutuje tylko młodzież pracującą,

1/ Łoziński Włodzimierz - Szkody pseudoturystyki zagranicznej. Trybuna Ludu 1989 nr 29.

2/ Borkowski Zenon - Zwierzenia pilota wycieczek za granicę. Przegląd Tygodniowy 1983 nr 30.

3/ Sołucka Elżbieta - Sprzedać, kupić, pozamiatać. Polacy po sezonie. Rzeczywistość 1988 nr 1.

4/ Zatrzymanie przemytnika i kawioru. Rzeczypospolita 1989 nr 35.

5/ Rok próby w turystyce. Fiskus nie puszcza. Bez Kuby i Wietnamu. Życie Warszawy 1989 nr 14.

6/ Krawczyk Jerzy Wirgiliusz - Turystyczna oferta - Hotelarz 1988 nr 2.

Almatur studentów, Orbis tzw. dobrego klienta itd. /"Turystyka zagraniczna w życiu współczesnego Polaka odgrywa rolę znaczną, mimo że jest droga, że trudno zdobyć miejsce na wycieczce a programy rozlicznych biur niewiele się między sobą różnią"^{1/}. "Organizacja wielu wycieczek zagranicznych oraz postawa i zachowanie na nich polskich turystów, budzą nierzadko poważne zastrzeżenia. Dotyczy to m.in. turystyki studenckiej".^{2/}.

Najbardziej spektakularnymi przejawami tej patologii są niektóre zachowania licznych rzesz naszych turystów za granicą. Zaliczam do nich przede wszystkim: nadmierny alkoholizm /"Nie zawsze godnie po alkoholu zachowują się mężczyźni, przykro jest patrzeć na nietrzeźwe kobiety, ale najgorszy jest pijany małolat"^{3/}, rozwiązłość obyczajową, uproszczenie kontaktów międzyludzkich /"Dyskutuje się na ogół o tym kto, gdzie, kiedy komu, co i za ile sprzedał, kupił lub wymienił. Z szybkością komputera przelicza się lewy na złotówki, złotówki na marki, dolary, korony szwedzkie".^{4/}. Częstokroć niskie kwalifikacje zawodowe pilotów nie są w stanie przeciwdziałać tym zjawiskom,^{5/} pomijając już sam fakt osobistego w nich udziału. Pojawia się również szereg innych nieprawidłowości. Zaliczyć można do nich fakt "gubienia" paszportów. Tylko w samym Budapeszcie w roku 1987 wydano 1.068 zaświadczeń o skradzionych paszportach. "Coś w tym jest, bowiem np. Węgrzy nie gubią za granicą /nawet w Polsce/ dokumentów, ale też o nowe muszą bardzo długo, nieraz i dwa lata zabiegać".^{6/}

1/ Turystyka zagraniczna - towar luksusowy. Zebranie plenarne ZG PTTK. Gościniec 1983 nr 9.

2/ Rudziński Cezary - Przemysł, handel, pijaństwo. Pod flagą "Almaturu" - czyli jak nie powinna wyglądać turystyka zagraniczna. Trybuna Ludu 1989 nr 39.

3/ Zepel Marcin - Dolar za 25 tysięcy. Prawo i Życie 1986 nr 44.

4/ j.w.

5/ Górecki Tadeusz - Zawód i osobowość. Hotelarz 1987 nr 4.

6/ Dlaczego Polakom giną paszporty. Rzeczpospolita 1988 nr 187.

Jednak szczególnie przykre są sytuacje jakie mają miejsce w momencie opuszczania kraju wyjazdu. Chodzi oczywiście o kontrolę celną kraju docelowego turystów, jak również krajów tranzytowych. Ewentualne ujawnienie nadmiernej ilości towarów owocują tzw. "przepychankami" z tamtejszymi celnikami, próbą zrzucenia odpowiedzialności na innych /wzajemne podrzucanie sobie złota, dewiz itp./. Jednak najbardziej demoralizującym jest już sam fakt, że jedna osoba będąca 15 razy w ciągu roku np. w ZSRR przewozi dobra, które w przeliczeniu wolnorynkowym dają jej kilka milionów czystego dochodu. "Na przemyśle wpadają najczęściej pazerni i nienasyчени amatorzy międzynarodowej wymiany. Zawodowcy nie ryzykują".^{1/}

Takie bowiem udane "operacje" w pełni utwierdzają w przekonaniu, iż jakakolwiek praca zawodowa nie ma sensu, zaś uprawianie tego rodzaju turystyki jest sposobem na życie. "Mamy więc do czynienia z nowym wzorem wartości opartym o spryt i zaradność".^{2/} Szacuje się bowiem, iż ok. 20% ogółu wyjeżdżających do kdl minimum 3 razy w roku udaje się do tych samych państw. "Wyjeżdżanie za granicę stało się częścią naszego narodowego sposobu bycia".^{3/}

Cały obraz tak rozumianego wyjazdu jest podeptaniem zasad kształtowania więzi ogólnoludzkich, komunikacji społecznej itp. Przenoszony zaś na codzien do swojego domu oraz miejsca pracy powoduje rozluźnienie, a nawet zerwanie istniejących tam jeszcze więzi.

1/ Kubiak Stanisław - 12 godzin czyśoca. Rzeczywistość 1983 nr 23

2/ Stępnia Piotr - Dlaczego nas nie lubią. Prawo i Życie 1987 nr 46

3/ Kubiak Stanisław - 12 godzin czyśoca. Rzeczywistość 1983 nr 23.

4. Patologie te spowodowały, iż wokół Polaków wytworzył się negatywny stereotyp. Jego istnienie uderza rykoszetem w tych nielicznych, którzy swój pobyt za granicą chcieliby traktować jako wyjazd turystyczny w pełnym słowa tego znaczeniu. "Niekiedy odnosi się wrażenie, że turystów z Polski obciążono swego rodzaju odpowiedzialnością zbiorową, traktując wszystkich posiadaczy polskich paszportów jednakową miarą - jako podejrzanych o przemyt i spekulację".^{1/} Możliwie budowany przez poprzednie pokolenia wizerunek Polaka szarmanckiego, patrioty, uczynnego i uczciwego^{2/} został zastąpiony stereotypem cwane go handlarza /"Nie na darmo niektórzy zwą nas Fenicjanami Europy Wschodniej"^{3/}, drobnego oszusta a nawet złodzieja.^{4/}

Jest to jeden z ważniejszych elementów, jaki wpływa na postępującą izolację Polski w świecie, w tym przypadku w ramach kdl. "Węgrzy mają do was jakiś sentyment, ale już zaczynają się trochę bocyć ... rozumiemy was, ale miejcie chociaż trochę rozsądku. Polak to jest taki ktoś, kto ma dużą torbę, pełną towarów, stoi koło Skali albo na Kalety i sprzedaje co się da ... ja naprawdę nie chcę, żeby mówiono "oszukuje jak Polak", "handluje jak Polak", czy nawet "kradnie jak Polak". Gdyby nie wielka sympatia Węgrów - już dawno mielibyśmy taką opinię".^{5/}

1/ Klejn Zbigniew - Bułgarskie wakacje Polaków. Trybuna Ludu 1987 nr 198, 199

2/ Trenfilow Krysto - Polski turysta w oczach Bułgara. Hotelarz 1988 nr 4.

Papp Judit Monika - Nie tylko sentyment. Polska-Węgry. Głos amatorki. Polityka 1988 nr 28.

3/ Henzler Marek - Trzymając się za kieszeń. Lato 88. Polityka 1988 nr 29.

4/ Góralczyk Bogdan - Przyjaźń zagrożona. Polityka 1988 nr 18.

5/ Młynarczyk Przemysław - Polska powódź - śmiech i wstyd. Rzeczywistość 1983 nr 44.

Istniejąca sytuacja powoduje, iż w różnych krajach kdl, w różnym stopniu i w różnym nasileniu wyrosły całe grupy patologiczne również obywateli tamtych państw żyjących z Polaków i na Polakach. "Od Rumunii zaczyna się upał i ... handel. Gdziekolwiek się zatrzymujemy pociąg otaczają dworcowi handlarze ... Miejscowi cinkciarze z tłumu nagusów wprawnym okiem wyluskuja Polaków. Półgłosem uzgadnia się wstępne warunki przy czym umowy walutowe zawierane są z reguły gdzie indziej. Efekty bywają różne".^{1/}

Stan ten wywołuje duże zdenerwowanie tamtejszych władz, które twierdzą, iż gdyby nie nasi turyści, takowego stanu by nie było. Jest to oczywiste uproszczenie sytuacji, gdyż do tego rodzaju zależności są zawsze potrzebne dwie strony, niemniej przyznać należy, iż poprzez kreowanie takiego rodzaju zjawisk przez naszą stronę /stwarzanie na nią popytu/ opinie takie są w pełni usprawiedliwione. "Poza tym zasada, iż wyjazd zagraniczny przynajmniej musi się zwrócić obowiązuje chyba tylko w naszym kraju, na całym świecie bowiem regułą jest, iż za granicę wyjeżdżają ludzie, których na to stać".^{2/} Wszystko to zaś w ostatecznym rozrachunku miast zbliżać nasze kraje do siebie faktycznie je oddala.

Nie trudno przewidzieć kierunek tendencji rozwoju opisanych powyżej zagadnień w najbliższym horyzoncie czasowym. Postępująca degradacja naszej gospodarki, a jednocześnie ubożające rynki pozostałych państw kdl zaowocują ostrym i konfliktowym zderzeniem dwóch wzajemnie całkowicie przeciwnych interesów. Z jednej strony bowiem będziemy mieli do czynienia z rosnącą presją ilościową polskich turystów na tamtejsze rynki /oczywiście ekonomiczne

1/ Zepel Marcin - Dolar za 25 tysięcy. Prawo i Życie 1986 nr 44.

2/ Czerniawski Ryszard - Polska oferta. Prawo i Życie 1987 nr 8.

a nie turystyczne/ i wyszarpujące z nich coraz to nowe segmenty tych rynków, zarówno deficytowych w Polsce jak i deficytowych coraz bardziej w tamtych krajach. Nietrudno też przewidzieć, iż spotka się to z zakładaniem kolejnych kordonów ochronnych na tamtejszych granicach /"... konfliktów i incydentów z celnikami było jednak w tym roku znacznie więcej. Wynika to z narastającej w ostatnim okresie obaw Bułgarów o swój rynek wewnętrzny, dla którego groźbę upatrują m.in. w naszych skłonnościach do odbijania sobie kosztów czasów zagranicznych..."^{1/}, aż do wojen celnych włącznie.^{2/} Zaowocuje to kolejną eskalacją niechęci, a - być może - nawet nienawiścią, czego próbki już mieliśmy przez kilka kolejnych sezonów. "... każdy przejaw nieufności, niegrzeczności czy obrazy moralnej lub fizycznej uczciwego obywatela polskiego choćby dotyczył przypadków pojedynczych, rozchodzi się szeroko i budzi określone komentarze".^{3/}

Ważnym jakościowo nowym wyznacznikiem jest tu nowa konfiguracja rządowa zaistniała w Polsce w wyniku czerwcowych wyborów. Oto bowiem odpadł jeden z ważniejszych "amortyzatorów" różnego rodzaju patologii ruchu turystycznego między Polską a kdl-ami, jakim były wszelkiego rodzaju interwencje polityczne czynione przez ówczesne siły rządzące. Dziś, kiedy ten element odpadł i ujawniły się prawdziwe niechęci w stosunku do naszego kraju /patrz przypadek rumuński/ można postawić tezę, że tego

1/ Klejn Zbigniew - Bułgarskie wakacje Polaków. Trybuna Ludu 1987 nr 198 i 199.

2/ Baczyński Jerzy - Wojna turystyczna. Polityka 1988 nr 31. Nadal opóźnienia w ruchu: CSRS-PRL. Rzeczpospolita 1988 nr 283. Negatywne zjawiska odpraw celnych. Sytuacja na przejściach granicznych z CSRS. Rzeczpospolita 1988 nr 281.

3/ Klejn Zbigniew - Bułgarskie wakacje Polaków. Trybuna Ludu 1987 nr 198 i 199.

rodzaju przypadki będą pojawiały się coraz częściej. Również stopniowe zamykanie /a z pewnością ograniczanie/ tzw. kanału wymiany młodzieży /dotychczas również politycznie chronionego/ spowoduje jakościowe nowe parcie na tamtejsze rynki, ale już innymi, nie chronionymi kanałami.

Truizmem byłoby tu stwierdzenie, iż sytuacja wróci do normalności z chwilą uporządkowania i wzbogacenia rynków wszystkich kdl, wprowadzenia prawidłowo przeliczanych kursów walutowych, wyrównania bilansów handlowo-płatniczych, wprowadzenia w tamtych krajach, podobnie jak w Polsce, łagodnych przepisów paszportowych itp. Wydaje się jednak, iż na taki proces, przynajmniej w najbliższym czasie nie zaudzi się, stąd też istniejąca sytuacja będzie raczej sterowała w kierunku dalszej jej degradacji.

Zakończenie

Częstokroć w przypadku omawiania patologii w ruchu turystycznym podkreśla się rolę środków masowego komunikowania. Występują tutaj jakby dwie "szkoły". Pierwsza z nich podkreśla służebną rolę tych środków w dziedzinie komunikowania/informowania/ o wszelkiego rodzaju następujących zmianach przepisów paszportowych, dewizowych, cenach wyjazdów, ich kierunkach itp. itd. Tak rozumiane informowanie jest ze wszech miar potrzebne i wydaje się, iż ciągle jest go za mało.

Istnieje wszak druga "szkoła", ta relacjonująca codzienność polskiego ruchu turystycznego do kdl. Społeczne opinie o niej są już bardziej zróżnicowane, a nawet kontrowersyjne. Oto bowiem np. w przypadku szczegółowego opisywania losów naszych handlujących turystów, z podaniem tras, przeliczników, zarobionych kwot itp. część opinii publicznej próbuje interpretować takie materiały

dziennikarskie jako formę "instruktażu" gdzie, jak i co trzeba robić. Nie bez winy są też różne środki przekazu, które często uderzają w werbalny ton potępiania naszych handlowych turystów, nie doszukując się w tym zjawisku głębszych motywacji społeczno-ekonomicznych.

W dobie szerokiego otwarcia li daleko posuniętej pluralizacji środków ~~masowego~~ komunikowania wydaje się, iż możliwy jest tylko jeden uczciwy sposób opisywania wszelkich zagadnień związanych z obszarem patologii wyjazdowego ruchu turystycznego do kdl. Winien on charakteryzować się głównie rzetelną warstwą faktograficzną, wspartą nie o koniunkturalne komentarze czy nawet inwektywy, a głównie w oparciu o szeroką analizę społeczno-ekonomiczną opisywanych zjawisk. I oczywiście naświetlać całość zagadnień dwustronnie - zarówno ze strony polskiej jak i pozostałych kdl. Tylko bowiem wzajemne pokazywanie splotu i współzależności występujących na styku naszych krajów zjawisk jest w stanie w sposób rzetelny i nie emocjonalny oddać całość tego zagadnienia.

Sądzić należy, iż wychwytywanie i pokazywanie mechanizmów sprawczych wyżej omawianej patologii będzie bardziej skuteczne, niż obłudne rozdzieranie szat, nawoływanie do umiaru, samobiczowanie, czy cokolwiek z tego obszaru. Tak jest uczciwiej, a przede wszystkim skuteczniej.

X. Informacja z dotychczasowych wyjazdów

Jako pilot wycieczek zagranicznych wyjeżdżałam kilkakrotnie z polskimi turystami na wycieczki do krajów socjalistycznych. Podczas tych wyjazdów prowadziłam badania metodą obserwacji uczestniczącej. Nikt z uczestników nie był poinformowany o właściwym celu mojego wyjazdu, nie informowa^{on}łam o tym również działu pilotażu, gdyż często zdarzało się iż wśród uczestników byli również pracownicy biura. Nawet po zakończeniu imprezy nie informowałam o tym turystów. Brałam mianowicie pod uwagę możliwość spotkania się z jakimś uczestnikiem na następnej imprezie, a wtedy możliwości badawcze miałabym już bardzo ograniczone. Dzięki tym przyjętym założeniom i ich konsekwentnej realizacji oraz długoletniemu doświadczeniu udało mi się uzyskać bardzo ciekawy materiał badawczy. Podczas doboru grup proponowanych mi przez poszczególne biura starałam się o ich jak największe zróżnicowanie. Począwszy od charakteru biura, kierunku wyjazdu, rodzaju transportu, jakości proponowanych usług /ceny wycieczki/, ilości dni, aż po wiek uczestników. Niestety nie zawsze początkowe informacje były zgodne z późniejszą realizacją imprezy. Szczególnie dotyczyło to uczestników imprezy /sposobu naboru/ charakteru imprezy /kurs językowy czy wypoczynkowy obóz młodzieżowy/ oraz jakości usług świadczonych przez kontrahenta /grupa zakwaterowania w innym hotelu niż pilot/. Wszystkie te zmiany miały większy lub mniejszy wpływ na realizację przyjętych założeń, a tym samym osiągnięte wyniki.

Przestrzeny zakres badań obejmował wszystkie kraje socjalistyczne Europy oraz Jugosławię. W zasadzie udało mi się przeprowadzić badania we wszystkich krajach oprócz Rumunii i Jugosławii. W przy-

padku Rumunii nie miało to zbyt dużego wpływu na wyniki badań ze względu na znikomą ilość polskich turystów udających się do tego kraju docelowo, w większości były to tylko tranzyty do Bułgarii i Turcji.

W przypadku Jugosławii wyniki prawdopodobnie miałyby większy wpływ, biorąc pod uwagę ilość wyjeżdżających Polaków. Niestety ze względu na atrakcyjność tego kraju - duża konkurencja wśród pilotów - nie udało mi się uzyskać żadnej imprezy. /W dalszym ciągu chciałam zachować w tajemnicy prawdziwy cel wyjazdów i nie składałam pism popierających z Instytutu/.

Najwięcej wyjazdów zrealizowałam do NRD - 4, Czechosłowacja - 3, ZSRR - 2, Bułgaria - 2 oraz Węgry - 1. /Wszystkie wyjazdy odbywały się w ramach mojego urlopu wypoczynkowego - nie występowałam o oddelegowanie - i dlatego też o ilości wyjazdów w każdym roku decydowała ilość urlopu/.

Wyjazdy do NRD

1. Wycieczka autokarewa do Frankfurtu - 5 dni, organizatorem było Wojewódzkie Biuro Turystyki Młodzieżowej ZSMP "Juventur" oddział w Warszawie. Uczestnikami byli uczniowie zasadniczej szkoły budowlanej z małej miejscowości podwarszawskiej wraz z nauczycielami. Szkoła nie przedstawiła żadnego dodatkowego programu do realizacji przez pilota. Realizowany był jedynie typowy program zwiedzania jaki proponuje biuro podróży. Dlatego też młodzież miała dużo wolnego czasu. Nadmienić należy iż znaczna ilość uczniów była po raz pierwszy za granicą i nie wiedziała czego może oczekiwać po takim wyjeździe. Było to bardzo widoczne po ich biernym odbiorze każdej mojej propozycji odnośnie wspólnego spędzania czasu. Również te osoby najczęściej przychodziły do mnie z zapytaniem jakiego rodzaju upominki,

rzeczy można kupić w NRD. Uczniowie, którzy byli już w NRD bardzo odróżniali się od reszty grupy - było ich kilku. Starali się wygospodarować jak najwięcej czasu do swojej dyspozycji - zawsze byli przeciwni dodatkowym zwiedzaniom, próbowali nie uczestniczyć w "programowych" zwiedzaniach tłumacząc iż już tu byli i wszystko widzieli. Za każdym razem spotkało się to jednak z ostrym sprzeciwem ze strony nauczycieli. Z późniejszych rozmów, przeprowadzonych z tymi chłopcami, dowiedziałam się iż przywieźli oni na sprzedaż odzież dzinsową, na którą usilnie poszukiwali nabywcy. Najchętniej widzieliby odbiorcę hurtowego. Ogólnie grupa nie sprawiała pilotowi problemów swoim zachowaniem, nadmiarem zakupów, przemytem. Jedyne zarzut można postawić szkole, że młodzież była absolutnie nieprzygotowana do tego wyjazdu. Nauczyciele nie mieli map, folderów, przewodników, nie wiedzieli co jest godnego do zwiedzania, a tym samym nie mogli proponować młodzieży.

2. Wycieczka autokarowa na Targi Lipskie, 6 dni, organizatorem było Biuro Turystyki Zagranicznej PTTK, uczestnikami członkowie warszawskiego oddziału Stowarzyszenia Inżynierów i Mechaników Polskich. Wyjazdy tego rodzaju są wyjazdami mile widzianymi zarówno ze strony polskiej jak i zagranicznego kontrahenta. Również chętnie obsługiwane są przez pilotów. Przyczyn jest wiele. Przede wszystkim grupy takie sprawiają mniej kłopotów organizacyjnym biurom jak i pilotom. W biurze, sprawy kilkudziesięciu klientów załatwia jedna osoba, na wycieczce pilot uzgadnia sporne sprawy z jedną osobą. Sami uczestnicy nie sprawiają dodatkowych problemów, gdyż w zasadzie cały czas spędzają na targach i niewiele pozostaje im czasu wolnego. Nie mają zbyt wiele pieniędzy na zakupy, co później jest bardzo odczuwalne przy odprawie celnej.

Biorąc to wszystko pod uwagę należałoby bardziej rozpropagować tego typu wyjazdy.

3. Wycieczka pociągowa do Poczdamu, 5 dni, organizatorem było Wojewódzkie Biuro Turystyki Młodzieżowej ZSMP "Juventur", uczestnicy pochodzili^z tzw. wolnego naboru. Średni wiek uczestników 30-40 lat, 2 osoby poniżej 20 lat i 5 powyżej 60 lat. Wszyscy uczestnicy wyjechali w celach handlowych. Ze względu na rodzaj przemycanego towaru turystów można było podzielić na dwie grupy. Pierwsza - przemycała artykuły przeznaczone na handel /odzież dzinsowa, bawełniana, kaski motocyklowe/, druga wwoziła nielegalnie większe ilości marek. Ze względu na fakt, iż do NRD można wyjechać jedynie z biurem podróży lub na zaproszenie indywidualne, wszystkie te osoby były zmuszone do wykupienia wycieczki w biurze podróży - tym samym na granicy zostały zakwalifikowane jako turyści, choć ich właściwym celem wyjazdu był cel handlowy. Jedna osoba po przyjeździe do Berlina oświadczyła iż nie jedzie dalej z grupą, gdyż wyjeżdża do innego miasta, powróci w ostatnim dniu wycieczki na godzinę przed odjazdem pociągu. Około 20 osób również nie przebywało w miejscu zakwaterowania przez 2-3 dni wyjeżdżając do innych miast. W ostatnim dniu kilka osób udało się do Berlina zachodniego po sprzęt elektroniczny /video, odtwarzacze /. Termin wyjazdu do Berlina nie był terminem przypadkowym. Wymusiły go przepisy NRD. Mówią one iż turysta po pobycie w Berlinie zach. może przebywać tylko 12 godz. na terytorium NRD. Największym jednak problemem był nielegalny handel turystów na ulicach miast. W Poczdamie zostały zatrzymane dwie kobiety i osadzone w areszcie. Jako pilot zostałam wezwana telefonicznie do natychmiastowego stawienia się na posterunku milicji. Byłam obecna przy składaniu zeznań i spisywaniu protokołów. Obydwie

kobiety zostały oskarżone o nielegalny handel oraz przemyt przedmiotów i dewiz. Zostały sporządzone protokoły o przemycie dewiz. Strona niemiecka nie przyjmowała do wiadomości istnienia w Polsce możliwości zakupu marek w kantorach - wymagała pokwitowania zakupu w banku.

Cały towar został skonfiskowany wraz z nadmierną ilością marek. Ponieważ był to przedostatni dzień wycieczki turystyki zwolniono i kazano opuścić NRD w ciągu 48 godzin.

Moje dotychczasowe doświadczenia potwierdzają fakt, iż zbyt dużo turystów traktuje wyjazdy jedynie jako możliwość szybkiego i łatwego zarobku.

BIBLIOTEKA IT
Archiwum Prac
Naukowo-Badawczych

LITERATURA PRZEDMIOTU

=====

P r a c e n a u k o w e

1. Dąbrowska Czesława - Wzorce, wzory osobowe turystów i kadry. Zeszyty Naukowe AWF Kraków 1981 nr 27
2. Do uczestników spotkania w Bratysławie /Uwagi Hiszpańskiego Instytutu Turystyki/. Problemy Turystyki nr 1/2 1983
3. Gidziński Andrzej - Turystyka a wybrane wykroczenia zagraniczne. Wykroczenia 1984 nr 4
4. Kamiński Waldemar - Źródła, przejawy i możliwości ograniczenia patologii społecznej. Oświata Dorosłych 1987 nr 5.
5. Kaspar - Ruch turystyczny jako czynnik ekonomicznego i społecznego wpływu na środowisko. Problemy Turystyki 1984 nr 1
6. Kołodziejczyk Anna - Rola elementów kultury w turystyce. IT 1979
7. Komar Andrzej - Z problematyki prawa celnego. Ruch prawny, ekonomiczny i socjologiczny 1983 z.4
8. Krippendorf Janusz - Ku nowej polityce turystycznej - znaczenie czynników środowiskowych oraz społeczno-kulturalnych. Tourist Management 1982 nr 3. Problemy Turystyki 1983 nr 1/2
9. Lubański Krzysztof - Turystyka młodzieży jako problem społeczno-wychowawczy. IT 1987
10. Orłowski Mirosław - Turystyka zagraniczna. Biuletyn Informacyjny 1987 nr 3
11. Ossowska Maria - Socjologia moralności. PWN 1986
12. Ostrowski Piotr Wojciech - Dean Mac Cannell "Turystyka" /Notatki z lektury/. Biuletyn Informacyjny 1983 nr 2

13. Orzechowski Remigiusz - Przegląd Ustawodawstwa. Gospodarka. Administracja Państwowa 1987 nr 24
14. Peretiatkowicz Roman - Problemy turystyki grupowej. Ujęcia tezowe. Zeszyty Naukowe AWF Kraków 1981 nr 27
15. Podgórecki Adam - Zagadnienia patologii społecznej. PWN 1976
16. Podgórecki Adam - Patologia życia społecznego
17. Potrzeby społeczne a kształtowanie ruchu turystycznego w Polsce. GKT i IT 1979
18. Przecławski Krzysztof - Aktywność turystyczna młodzieży i wychowawcza funkcja turystyki. Warszawa 1970
19. Przecławski Krzysztof - Czym jest turystyka. W: Pojęcia i definicje w turystyce. Warszawa 1971
20. Przecławski Krzysztof - Humanistyczne podstawy turystyki. IT 1986
21. Przecławski Krzysztof - Socjologiczne problemy turystyki. Inst. Wydawn. CRZZ 1979 Warszawa
22. Przecławski Krzysztof - Socjologia wychowania i turystyka. Ruch Turystyczny 1969 z. 1
23. Przecławski Krzysztof - Socjologiczne problemy turystyki. Problemy Turystyki 1987 nr 2
24. Przecławski Krzysztof - Turystyka a człowiek i społeczeństwo. IW Zw. Zaw. 1984
25. Przecławski Krzysztof - Turystyka a wychowanie. Nasza Księgarnia. Warszawa 1973
26. Przecławski Krzysztof - Turystyka jako czynnik przemian społeczno-kulturowych środowiska. Problemy Turystyki 1983 nr 1 GKT 1985
27. Przecławski Krzysztof - Turystyka jako czynnik socjalizacji. W: Potrzeby społeczne a kształtowanie ruchu turystycznego w Polsce. Cz.I Aspekty fizjologiczne i psychospołeczne. GKT i IT 1979

28. Przecławski Krzysztof - Turystyka a wymiana wartości.
Ruch Turystyczny 1980 z. 2
29. Przecławski Krzysztof - Wychowawcze funkcje turystyki.
W: Teorie i badania społeczne a praktyka społeczna.
Wybór materiałów pod red. A. Kwileckiego. Warszawa 1972
30. Rajkiewicz Antoni - Polityka społeczna. P.W.Ek. 1979
31. Społeczne problemy czasu wolnego i turystyki. UW 1979
32. Społeczno-ekonomiczne zagadnienia kultury fizycznej
i turystyki. Materiały I konferencji. AWF Poznań 1982
33. Szubert Wacław - Miejsce turystyki w polityce społeczno-
-ekonomicznej PRL. Prace Naukowe AE Wrocław 1982 z. 210
34. Świdziński Tadeusz - Psychoterapeutyczna rola grupy
turystycznej
35. Tyblewski Tyburejusz - Ideał wychowawczy w turystyce.
Ruch Pedagogiczny 1975 nr 6
36. Wolski Jerzy - Problemy walutowe turystyki zagranicznej.
Biuletyn Informacyjny 1987 nr 3
37. Woźniak Alicja - Wzory turystyki i aktywnego wypoczynku
upowszechniane przez środki masowego przekazu. W: Społeczno-
-ekonomiczne zagadnienia kultury fizycznej i turystyki.
AWF Poznań 1982 nr 197
38. Wódz Jacek - Zjawiska patologii społecznej. PWN 1974
39. Wódz Jacek - Normy społeczne - Ład społeczny - patologia
społeczna. Katowice 1985
40. Zdebski Janusz - Psychologiczne problemy turystyki.
Biuletyn Informacyjny IT 1983 nr 2
41. Ziemiński Andrzej - Człowiek w krajobrazie. Sport i
Turystyka 1976.

P u b l i k a c j e p r a s o w e

1. Baczyński Jerzy - Wojna turystyczna. Polityka 1988 nr 31
2. Bez bankowego zaświadczenia.. Z decyzji zadowoleni podróżujący i celnicy. Rzeczpospolita 1988 nr 281
3. Borkowski Zenon - Zwierzenia pilota wycieczek za granicę. Przegląd Tygodniowy 1983 nr 30
4. Celnicy NRD pobili polskiego turystę. Życie Warszawy 1989 nr 15
5. Celnicy pobili polskiego turystę. Rzeczpospolita 1989 nr 15
6. Czerniawski Ryszard - Polska oferta. Prawo i Życie 1987 nr 8
7. Dewizowe problemy turystyki. Konferencja prasowa rzecznika rządu. Życie Warszawy 1987 nr 192
8. Dlaczego Polakom giną paszporty. Rzeczpospolita 1988 nr 187
9. Do NRD z deklaracją celną. Z "Życiem" na granicy. Życie Warszawy 1989 nr 27
10. Dzierżanowski Andrzej, Rudziński Cezary. - Dla kogo turystyka zagraniczna. Bez owijania w bawełnę. Trybuna Ludu 1987 nr 156
11. Frey Danuta - Dla wytrwałych. Polityka 1983 nr 25
12. Gowalczyk Bogdan - Przyjaźń zagrożona. Polityka 1988 nr 18
13. Górecki Tadeusz - Zawód i osobowość. Hotelarz 1987 nr 4
14. Henzler Marek - Trzymając się za kieszenie. Lato 88. Polityka 1988 nr 29
15. Klejn Zbigniew - Bułgarskie wakacje Polaków. Trybuna Ludu 1987 nr 198 i 199

16. Koniec z kawiozem i telewizorami. Z "Życiem" na granicy /2/.
Życie Warszawy 1988 nr 28
17. Krawczyk Jerzy Wirgiliusz - Turystyczna oferta - Hotelarz
1988 nr 2
18. Kubiał Stanisław - 12 godzin czyśćca. Rzeczywistość 1983
nr 23
19. Lubczyk Grzegorz - Wyjazd nie powinien być udręką.
Życie Warszawy 1987 nr 180
20. Łoziński Włodzimierz - Szkody pseudoturystyki zagranicznej.
Trybuna Ludu 1989 nr 29
21. Młyńczak Przemysław - Polska powódź - śmiech i wstyd.
Korespondencja z Budapesztu. Rzeczywistość 1983 nr 44
22. Nadal opóźnienia w ruchu: CSRS - PRL. Rzeczpospolita 1988
nr 283
23. Nadal ważne paszporty wydane na kraje socjalistyczne -
Trybuna Ludu 1989 nr 3
24. Negatywne zjawiska odpraw celnych. Sytuacja na przejściach
granicznych z CSRS. Rzeczpospolita: 1988 nr 281
25. Nowe przepisy celne obowiązujące w ZSRR wchodzi w życie.
Od 1 lutego do 1 stycznia 1991. Życie Warszawy 1989 nr 22
26. NRD-owscy celnicy pobili polskiego turystę. Trybuna Ludu
1989 nr 15
27. NRD podwyższa cło na wywożone towary. Życie Warszawy 1989
nr 28
28. Olejnik Piotr - Spięcie na granicy. Korespondencja własna
z Węgier. Rzeczywistość 1987 nr 34
29. Ostrzycka Anna - Próżnia. Prawo i Życie 1982 nr 19.
30. Papp Judit Monika - Nie tylko sentyment. Polska - Węgry.
Głos amatorki. Polityka 1988 nr 28

46. W SD PRL o obliczu Polski i Polaków za granicą.
Rzeczpospolita 1988 nr 22
47. Zalewski Grzegorz - Bank: dewizy, wywóz, przywóz.
Rzeczpospolita 1987 nr 128
48. Zalewski Grzegorz - Biura podróży: grupowo, indywidualnie.
Rzeczpospolita 1987, nr 155, 157
49. Zatrzymanie przemytnika i kawioru. Rzeczpospolita 1989 nr 85
50. Zepel Marcin - Dolar za 25 tysięcy. Prawo i Życie 1986 nr 44
51. ZSRR: co trzeba wiedzieć. Przed sezonem turystycznym.
Trybuna Ludu 1987 nr 156
52. Z Turcji do Polski via Sofia. 2,5 tony towaru. Rzeczpospolita
1988 nr 72.

BIBLIOTEKA IT
Archiwum Prac
Naukowo-Badawczych

Tabela nr 1

Wykaz dóbr kultury zajętych w urzędach celnych w latach 1986-1989

Lp.	Wyszczególnienie	Ilość /w szt./				Wartość /w zł./			
		1986	1987	1988	1989	1986	1987	1988	1989
1.	Rzeźby	12	5	4	12	891.000	90.700	121.000	7.893.000
2.	Obrazy bez ikon	10	31	36	42	565.000	3.136.000	5.265.700	64.034.000
3.	Ikony	8	8	15	42	388.000	354.000	4.160.000	13.446.000
4.	Wyroby złotnicze i jubilerskie	79	212	1.882	219	2.562.000	3.014.318	37.108.660	32.530.210
5.	Numizmaty	2.403	488	274	526	2.915.000	4.854.291	3.882.440	2.983.200
6.	Militaria	2	2	8	402	20.000	50.000	30.400	1.483.900
7.	Medale i odznaczenia	20	21	432	64	57.000	60.800	302.600	280.660
8.	Ceramika i szkło artystyczne	72	310	176	295	402.000	1.608.550	2.133.480	5.835.100
9.	Wyroby metal. rzem. art.	32	153	308	240	564.000	940.600	6.014.060	5.604.000
10.	Inne dzieła sztuki plastycznej	-	3	5	8	-	25.000	85.000	1.555.000
11.	Materiały bibliot.	34	187	141	151	258.000	319.570	926.500	43.591.300
12.	Materiały archiw.	4	27	936	1.838	50.000	20.000	610.000	100.000
13.	Inne dobra kultury	4	4.554	21.727	8.304	432.000	3.801.690	10.344.929	19.243.007
						9.704.000	18.275.519	69.924.769	198.579.377

Opracowanie własne na podstawie danych GUC

Tabela nr 2

Rodzaje przestępstw i wykroczeń stwierdzonych w toku postępowania karno skarbowego

Lp	Rodzaj przekroczenia	1986	1987	
		Liczba przestępstw lub wykroczeń	Wartość zajętych towarów i śr.płatn. w tys. zł	
I.	Ogółem	14 671	15 225	1 383 560
1.	Przestępstwa dewizowe	5 020	4 770	
2.	Wykroczenia dewizowe	455	183	295 902
3.	Przestępstwa celne	8 050	9 444	
4.	Wykroczenia celne	1 146	828	1 087 658
P R Z Y W Ń Z				
II.	Razem	2 616	1 846	296 589
1.	Przestępstwa dewizowe	243	233	
2.	Wykroczenia dewizowe	150	75	7 955
3.	Przestępstwa celne	1 515	1 160	
4.	Wykroczenia celne	708	378	288 634
W Y W Ń Z				
III.	Razem	12 055	13 379	1 086 971
1.	Przestępstwa dewizowe	4 777	4 537	
2.	Wykroczenia dewizowe	305	108	287 947
3.	Przestępstwa celne	6 535	8 284	
4.	Przestępstwa celne	438	450	799 024

Dane: GUC

Rodzaje przestępstw i wykroczeń stwierdzonych w toku
postępowania karno skarbowego

Lp	Rodzaj przekroczenia	1987	1988	
		Liczba przestępstw lub wykroczeń	Wartość zajętych t warów i śr.płatn. w tys. zł	
I.	Ogółem	15 225	13 211	2 370 558
1.	Przestępstwa dewizowe	4 770	4 582	607 305
2.	Wykroczenia dewizowe	183	76	
3.	Przestępstwa celne	9 444	8 238	1 763 253
4.	Wykroczenia celne	828	315	
P R Z Y W Ó Z				
II.	Razem	1 846	1 013	301 524
1.	Przestępstwa dewizowe	233	249	10 406
2.	Wykroczenia dewizowe	75	42	
3.	Przestępstwa celne	1 160	550	291 118
4.	Wykroczenia celne	378	172	
W Y W Ó Z				
III.	Razem	12 379	12 198	2 069 034
1.	Przestępstwa dewizowe	4 537	4 333	596 898
2.	Wykroczenia dewizowe	108	34	
3.	Przestępstwa celne	8 284	7 688	1 472 136
4.	Wykroczenia celne	450	143	

Dane: GUC

Tabela nr 4

GŁÓWNY URZĄD CEL

WARSZAWA.88.10.19

I S A C

tab.p10

SPRAWY KARNE SKARBOWE WSZCZETE OBYWATELOM POLSKI

Z UWZGLĘDNIENIEM KRAJU, DO KTOREGO WYWOZONO TOWARY I DEWIZY1 POLRODZIE 1987

I LpI	Wyszczególnienie	Wartosc zajetych			Ilosc		Udzial %					
I I	I	I towarow	I dewiz	I ogolem	I spraw	I ilosc	I wartosc	I				
I 1 I	2	I 3	I 4	I 5	I 6	I 7	I 8	I				
I 1 I	2	I 3	I 4	I 5	I 6	I 7	I 8	I				
1.	OGOLEM	169599814	67470843	237070657	2858	100.00	100.00					
2.	WEGRY	34878444	8346947	43225391	685	23.97	18.23					
3.	JUGOSLAWIA	25648689	6289307	31937996	452	15.82	13.47					
4.	RFN	17279589	18433347	35712936	360	12.60	15.06					
5.	NRD	4895561	2356338	7251899	222	7.77	3.06					
6.	CSRS	5260370	2525752	7786122	159	5.56	3.28					
7.	ZSRR	13913571	730991	14644562	156	5.46	6.18					
8.	TURCJA	6124350	7088523	13212873	146	5.11	5.57					
9.	BULGARIA	7784665	999209	8783874	123	4.30	3.71					
10.	STANY ZJEDNOCZONE	18776925	3541939	22318864	103	3.60	9.41					
11.	SZWECJA	1866010	2328594	4194604	79	2.76	1.77					
12.	GRECJA	4464732	1287643	5752375	71	2.48	2.43					
13.	BERLIN ZACHODNI	2959601	5569047	8528648	53	1.85	3.60					
14.	AUSTRIA	2779880	386748	3166628	29	1.01	1.34					
15.	WLOCHY	2549172	542861	3092033	27	0.94	1.30					
16.	FRANCJA	1886007	484124	2370131	26	0.91	1.00					
17.	POZ.KRAJE EUROPEJSKIE	1638390	1754627	3393017	25	0.87	1.43					
18.	KANADA	4272300	299832	4572132	21	0.73	1.93					
19.	POZ.KRAJE AZJATYCKIE	654870	1539486	2194356	19	0.66	0.93					
20.	WIELKA BRYTANIA	833878	767032	1600910	15	0.52	0.68					
21.	DANIA	3254650	260104	3514754	14	0.49	1.48					
22.	BELGIA	951010	602209	1553219	10	0.35	0.66					
23.	RUMUNIA	1461040	56000	1517040	9	0.31	0.64					
24.	HOLANDIA	379700	414424	794124	9	0.31	0.33					
25.	KRAJ NIE USTALONY	1782100	166175	1948275	8	0.28	0.82					
26.	POZ.KRAJE AFRYKANSKIE	667150	135529	802679	8	0.28	0.34					
27.	IRAK	12700	185835	198535	8	0.28	0.08					
28.	AUSTRALIA	994000	239129	1233129	5	0.17	0.52					
29.	EGIPT	178800	126889	305689	5	0.17	0.13					
30.	BRAZYLIA	105010	0	105010	4	0.14	0.04					
31.	POZ.KRAJE AMERYKI PD	1068000	0	1068000	3	0.10	0.45					
32.	INDIE	107600	12202	119802	3	0.10	0.05					
33.	LIBIA	171050	0	171050	1	0.03	0.07					

GŁÓWNY URZĄD CEL

I S A C

tab.p10

SPRAWY KARNE SKARBOWE WSZCZĘTE OBYWATEŁOM POLSKI

Z UWZGLĘDNIENIEM KRAJU, DO KTOREGO WYWOZONO TOWARY I DEWIZY1 POLRODZIE 1988 R.

I LpI		Wyszczególnienie		Wartosc zajetych			Ilosc		Udzial %	
I I		I I		I towarow	I dewiz	I ogolem	I spraw	I ilosc	I wartosci	I
I I		I I		I I	I I	I I	I I	I I	I I	I I
I 1 I		I 2		I 3	I 4	I 5	I 6	I 7	I 8	I
I I		I I		I I	I I	I I	I I	I I	I I	I I
1.	OGOLEM			261244065	173379581	434623646	3001	100.00	100.00	
2.	BULGARIA			11727600	1482741	13210341	112	3.73	3.04	
3.	CSRS			18382727	9159887	27542614	320	10.66	6.34	
4.	JUGOSLAWIA			28159069	9552429	37711498	286	9.53	8.68	
5.	NRD			4124343	4178798	8303141	149	4.97	1.91	
6.	RUMUNIA			206000	562138	768138	7	0.23	0.18	
7.	WEGRY			24309942	5553559	29863501	254	8.46	6.87	
8.	ZSRR			40285218	4340416	44625634	367	12.23	10.27	
9.	KUBA			0	447335	447335	3	0.10	0.10	
10.	AUSTRIA			6926570	9307469	16234039	90	3.00	3.74	
11.	AUSTRALIA			1870620	326700	2197320	8	0.27	0.51	
12.	BELGIA			2275500	834090	3109590	8	0.27	0.72	
13.	BERLIN ZACHODNI			4305740	13065910	17371650	86	2.87	4.00	
14.	DANIA			75000	2343973	2418973	22	0.73	0.56	
15.	FRANCJA			5817150	1940192	7757342	33	1.10	1.78	
16.	GRECJA			4460260	2582417	7042677	54	1.80	1.62	
17.	FINLANDIA			97950	775743	873693	21	0.70	0.20	
18.	HOLANDIA			292000	750216	1042216	9	0.30	0.24	
19.	RFN			43276554	51869109	95145663	524	17.46	21.89	
20.	SZWECJA			2729110	4473645	7202755	73	2.43	1.66	
21.	WIELKA BRYTANIA			2774460	569930	3344390	11	0.37	0.77	
22.	WLOCHY			8233800	1696434	9930234	37	1.23	2.28	
23.	POZ.KRAJE EUROPEJSKIE			1365450	123614	1489064	10	0.33	0.34	
24.	INDIE			493260	1872894	2366154	17	0.57	0.54	
25.	IRAK			787473	90300	877773	2	0.07	0.20	
26.	TURCJA			12825505	27251384	40076889	329	10.96	9.22	
27.	POZ.KRAJE AZJATYCKIE			644310	7490212	8134522	36	1.20	1.87	
28.	EGIPT			521700	828498	1350198	9	0.30	0.31	
29.	LIBIA			0	112926	112926	1	0.03	0.03	
30.	POZ.KRAJE AFRYKANSKIE			30000	266320	296320	4	0.13	0.07	
31.	KANADA			3540500	976474	4516974	14	0.47	1.04	
32.	STANY ZJEDNOCZONE			30490379	7023683	37514062	96	3.20	8.63	
33.	BRAZYLIA			0	210023	210023	3	0.10	0.05	
34.	POZ.KRAJE AMERYKI PD			0	455724	455724	2	0.07	0.10	
35.	KRAJ NIE USTALONY			215875	864398	1080273	4	0.13	0.25	

Tabela nr 6

GŁÓWNY URZĄD CEL

WARSZAWA.88.10.19

I S A C

tab.p10

SPRAWY KARNE SKARBOWE WSZCZĘTE OBYWATEŁOM POLSKI
Z UWZGLĘDNIENIEM KRAJU, Z KTOREGO PRZYWOZONO TOWARY I DEWIZY
1 POLRODZE 1987

Lp	Wyszczególnienie	Wartość zajętych			Ilość		Udział %	
		towarów	dewiz	ogółem	ispraw	ilość	wartości	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	OGÓŁEM	66863905	1475250	68339155	325	100.00	100.00	
2.	RFN	40919199	330550	41249749	142	43.69	60.36	
3.	WEGRY	468466	506000	974466	31	9.54	1.43	
4.	SZWECJA	5552200	39500	5591700	23	7.08	8.18	
5.	TURCJA	2266000	0	2266000	13	4.00	3.32	
6.	STANY ZJEDNOCZONE	5317500	0	5317500	12	3.69	7.78	
7.	JUGOSŁAWIA	309000	71800	380800	12	3.69	0.56	
8.	BERLIN ZACHODNI	1338600	56400	1395000	10	3.08	2.04	
9.	DANIA	1165300	31000	1196300	10	3.08	1.75	
10.	POŻ.KRAJE AZJATYCKIE	1727780	0	1727780	9	2.77	2.53	
11.	ZSRR	811330	0	811330	9	2.77	1.19	
12.	GRECJA	658000	200000	858000	7	2.15	1.26	
13.	KRAJ NIE USTALONY	81630	0	81630	7	2.15	0.12	
14.	AUSTRIA	328800	0	328800	6	1.85	0.48	
15.	POŻ.KRAJE EUROPEJSKIE	890000	5000	895000	5	1.54	1.31	
16.	WIELKA BRYTANIA	649950	0	649950	5	1.54	0.95	
17.	POŻ.KRAJE AFRYKANSKIE	208550	0	208550	5	1.54	0.31	
18.	FRANCJA	2334800	0	2334800	4	1.23	3.42	
19.	HOLANDIA	650000	95000	745000	4	1.23	1.09	
20.	INDIE	655000	0	655000	3	0.92	0.96	
21.	BELGIA	454500	0	454500	3	0.92	0.67	
22.	CSRS	0	140000	140000	2	0.62	0.20	
23.	BULGARIA	77300	0	77300	1	0.31	0.11	

WARSZAWA, 88.10.14

GŁÓWNY URZĄD CEL

I S A C

tab.p10

SPRAWY KARNE SKARBOWE WSZCZĘTE OBYWATEŁOM POLSKI

Z UWZGLĘDNIENIEM KRAJU, Z KTOREGO PRZYWOZONO TOWARY I DEWIZY

1 POLRODZIE 1988 R.

1 POLRODZIE 1988 R.									
Lp		Wyszczególnienie	Wartosc zajetych			Ilosc	Udzial %		
			towarow	dewiz	ogolem	Ispraw	ilosc	wartosci	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Sprawy karne skarbowe wszczęte obywatelom polskim z uwzględnieniem kraju, z którego przywożono towary i dewizy

Lp	Kraj	I półroczcie 1987				I półroczcie 1988				1988/1987 %			
		Wartość zajętych			Ilość spraw	Wartość zajętych			Ilość spraw	Wartość zajętych			Ilość spraw
		towarów	dewiz	ogółem		towarów	dewiz	ogółem		towarów	dewiz	ogółem	
1.	Bulgaria	77 300	0	77 300	1	0	118 000	118 000	1	—	—	152,7	100,0
2.	CSRS	0	140 000	140 000	2	0	37 500	37 500	2	-	26,8	26,8	100,0
3.	Jugosławia	309 000	71 800	380 800	12	0	476 900	476 900	9	-	664,2	125,2	73,0
4.	NRD	1/	-	-	-	0	15 600	15 600	2	-	-	-	-
5.	Węgry	468 466	506 000	974 466	31	335 000	232 000	567 000	6	71,5	45,8	58,2	19,4
6.	ZSRR	811 330	0	811 330	9	1 568 800	0	1 568 800	13	193,4	-	193,4	144,4
	Razem	1 666 096	717 800	2 383 896	55	1 903 800	880 000	2 783 800	33	114,3	122,6	116,8	60,0

1/ brak danych

Sprawy karne skarbowe wszczęte obywatelom polskim z uwzględnieniem kraju, do którego wywożono towary i dewizy

1.	Bulgaria	7 784 665	999 209	8 783 874	123	11 727 600	1 482 741	13 210 341	112	150,7	148,4	150,4	91,1
2.	CSRS	5 260 370	2 525 752	7 786 122	159	18 382 727	9 159 887	27 542 614	320	349,5	362,7	353,7	201,3
3.	Jugosławia	25 648 689	6 289 307	31 937 996	452	28 159 069	9 552 429	37 711 498	286	109,8	151,9	118,1	63,3
4.	NRD	4 895 561	2 356 338	7 251 899	222	4 124 343	4 178 798	8 303 141	149	84,2	177,3	114,5	67,1
5.	Węgry	34 878 444	8 346 947	43 225 391	685	24 309 942	5 553 559	29 863 501	254	69,7	66,5	69,1	37,1
6.	ZSRR	13 913 571	730 991	14 644 562	156	40 285 218	4 340 416	44 625 634	367	289,5	593,8	304,7	235,3
	Razem	92 381 300	21 248 544	113 629 844	1 797	126 988 899	34 267 831	163 246 729	1 488	137,7	161,3	143,7	82,8

Opracowanie własne na podstawie danych GUC

BIBLIOTEKA IT
 Archiwum Pr
 Nr kowo-Badawczych